

فهکرنا کۆدین جفاکی یین گوتارا سینه‌مای د فیلمی کوردی (دەربازبوون ژ غوباری) دا

شورشفان عادل احمد* و عبدالوهاب خالد موسی**

*پشکا زمانێ کوردی، فهکۆلتیبا زانستین مروفايه‌تی، زانکویا زاخۆ، ههریما کوردستان- عیراق
**پشکا زمانێ کوردی، کولێزا زمان، زانکویا نه‌ورۆز، ههریما کوردستان- عیراق

(میژوویا وه‌رگرتنا فهکۆلینی: 22 گولان، 2022، میژوویا ره‌زانه‌نڊیا به‌لافکرینی: 6 تیرمه‌هه، 2022)

پوخته

سینه‌ما نالافه‌کئی کاریگه‌ره د ناف جفاکیدا ژ به‌ر نه‌وان رۆلین گرنگین د ژیا نا مروفايه‌تییدا دگتیریت. ریکه‌کا راگه‌هاندنی و جه‌ماوه‌رییه، پشته‌بستنی ل سه‌ر گوھی و چافی دکه‌ت. گرنگییا نه‌وئ یا د شیا نا نه‌ویدا بۆ کاریگه‌رییی و کارلیکرنی، چونکو خۆدیکه‌که ره‌نگه‌ه‌دانا دۆره‌نیلی ب هه‌می جیاوازی، گوهورین و نویتاین و یقه‌ دکه‌ت. سینه‌ما کوردی ژ ده‌ربیرینی ژ چهند که‌یسکان دکه‌ت، ب تایبه‌ت نه‌وین گرنیدی ب تاکێ کوردقه و نه‌و کاودان و رویدانین ب سه‌رئ گه‌لی کورد هاتین. هوسا دیاردبیت کو گرنگییا نه‌وئ ژ لایه‌کیقه یا د گرنیدان و په‌یوه‌نڊیا د نافه‌را فیلمی سینه‌مای و جفاکیدا و ژ لایه‌کی دیقه یا د گرنیدانا بینه‌ری ب سینه‌مایقه و کاریگه‌رییا نه‌وئ ل سه‌ر نه‌وی. نه‌ف فهکۆلینه ب نافونیشانی "فهکرنا کۆدین جفاکی یین گوتارا سینه‌مای د فیلمی کوردی (دەربازبوون ژ غوباری)دا" تیدا شروقه‌کرنا گوتارا سینه‌مای هاتییه کرن ب ریکا فهکرنا کۆدین جفاکی نه‌وین د فیلمیدا بکارهاتین. ژ لایین خۆقه هه‌ر گوتاره‌کا سینه‌مای هه‌لگه‌را چهند لایه‌نین جفاکی، سیاسی و ره‌وشه‌نبیریین تایبه‌ته. د هه‌ر فیلمه‌کیدا ژ کۆمه‌کا هه‌مایان ده‌ینه بکارهینان بۆ هندئ نارمانج و واتایا نه‌وی به‌یته دیارکرن. نه‌ف چهنده ژ د بیتی ب شتیوه‌کی ناشکرا یان فهشارتی به‌یته به‌رجسته‌کرن، له‌ورا پیندقییه نه‌و کۆد به‌ینه فهکرنا نه‌وین مه‌به‌ستی دیاردکهن. بۆ نه‌جامدانا فهکۆلینی؛ فیلمی (دەربازبوون ژ غوباری) هاتییه وه‌رگرتن و ب شتیوه‌یه‌کی سیمپۆلۆژی و ل دویف مۆدیلا (چۆن فیسک)ی هاتییه شروقه‌کرن. ل ده‌می به‌ریخودانا هه‌ر فیلمه‌کی؛ کۆمه‌کا هه‌مایین زمانی و نه‌زمانی ل به‌رچاڤ دکه‌فن. گه‌هشتنا وانا و مه‌به‌ستا هه‌ر هه‌مایه‌کی ژ پیندقی ب شروقه‌کرنی هه‌یه، له‌ورا دقیت نه‌و هه‌می هه‌ما ژیک به‌ینه جوداکرن و فه‌گه‌ر نه‌ نامازه‌یین خۆ و کۆدین بکارهاتی به‌ینه فهکرنا. پشتی دیارکرن کۆدین جفاکی و به‌رجسته‌بوونا نه‌وان د هه‌ر گرتیه‌کیدا؛ کۆدین جفاکی هاتییه فهکرنا و واتا، مه‌به‌ست و نه‌رکین نه‌وان هاتییه دیارکرن.

په‌یقین سه‌ره‌کی: گوتار، سینه‌ما، گوتارا سینه‌مای، کۆدین جفاکی، چۆن فیسک.

1- پشسه‌کی

1-1 ده‌رازینک:

گوتارا سینه‌مای وه‌کو په‌که‌یه‌کا نالۆز ژ هه‌مایین زمانی (ده‌نگ، په‌یڤ و رسته) و هه‌مایین نه‌زمانی (وینه، ره‌نگ، کامیره، ده‌نگ... هتد) پیندقه‌یت. نه‌ف پیکهاته ژ لایه‌کیقه هه‌لگا په‌یامه‌کا روون و ناشکرایه کو چیکه‌رین فیلمی ب ریکا نالاقین خۆ باین تایبه‌ت ده‌ربیرینی ژیندکهن. ژ لایه‌کی دیقه خۆدان په‌یامه‌کا فهشارتییه ب ریکا شروقه‌کرنا نه‌فان هه‌مایین بکارهاتین ب ده‌ستقه ده‌یت. د نه‌ف فهکۆلینییدا ب شروقه‌کرنه‌کا سیمپۆلۆژی و ل دویف مۆدیلا (چۆن فیسک)ی نه‌و کۆدین جفاکی نه‌وین د فیلمیدا بکارهاتین؛ هاتییه فهکرنا بۆ هندئ بگه‌هینه واتاین مه‌به‌ستدار نه‌وین د فیلمی (دەربازبوون ژ غوباری)دا هاتین. تیکه‌هشتنا فیلمی سینه‌مای ل سه‌ر بینه‌ری یا راوه‌ستیایه، کو ب وه‌رگرتن و تیکه‌هشتنا هه‌مایان رادبیت داکو د واتایا مه‌به‌ستدارا فیلمی بگه‌هیت. نه‌فه ژ ب لایه‌نی وی یی هزری و ره‌وشه‌نبیرییه یی گرنیدییه. هه‌روه‌سا نیاسین و زانینا پاشکۆیین جفاکی، ره‌وشه‌نبیری و سیاسی داکو پتر بچینه د ناف نافه‌رۆکا فیلمیدا. له‌ورا ل ده‌می شروقه‌کرنا فیلمی نه‌ف خاله هه‌می ل به‌رچاڤ ده‌ینه وه‌رگرتن.

2-1 هۆکارین نه‌جامدانا فهکۆلینی:

شروقه‌کرنا گوتارا سینه‌مای نیک ژ بابه‌نین نوی و گرننگه د بواری زمانفانییدا، به‌لی د زمانی کوردیدا چ فهکۆلین ل سه‌ر نه هاتییه کرن، له‌ورا نه‌ف بابه‌ته هاتییه ژبیرگرتن.

3-1 گرنگییا فهکۆلینی:

نه‌ف فهکۆلینه رۆلی کۆدین جفاکی د گوتارا سینه‌ماییدا دیاردکته. هه‌روه‌سا وه‌کو هاریکاریه‌کییه بۆ ده‌ره‌ینه‌ر و نه‌و که‌سین گرنگییی ب فیلم چیکرنی دده‌ن کو پتر شه‌هره‌زا ببن ل سه‌ر چه‌واییا دیارکرن و گه‌هاندنا مه‌به‌ست و واتاین خۆ. هه‌روه‌سا هاریکارییا بینه‌ران ژ دکه‌ت داکو ب شتیوه‌یه‌کی باشتر د فیلمان بگه‌هن.

4-1 پرسپاریین فهکۆلینی:

نه‌ف فهکۆلینه ل دویف نه‌فان پرسپاران هاتییه نه‌جامدان:

أ- نه‌رئ سینه‌مای گوتار هه‌یه؟

ب- مه‌رم ژ فهکرنا کۆدین جفاکی چیه؟

ت- نه‌رئ هه‌می کۆدین جفاکی د گوتارا سینه‌مایا فیلمی (دەربازبوون ژ غوباری)دا هاتییه بکارهینان؟

چونکو فیلمی سینهمایی نه‌بتنی دهمبوراندن، خوشی و مژولکرنه، به‌لکو وەکو پیشه‌یه‌ک و نالاقه‌یه‌که بۆ ره‌وشه‌نبیرییی و هزرئ‌ی ژی.

نه‌فه نیک ژ زاراقه‌یین لیکدایه کو ژ هەر دوو تیرمین (گوتار) و (سینه‌ما) پیکده‌یت. گوتار نیک ژ زاراقه‌یین به‌ربه‌لاقه د زانستین مروفايه‌تی و جفاکیدا. په‌یدابوونا نه‌وی ب شئومه‌یه‌کی به‌رفره بۆ سالین شینستان ژ سه‌دی بیستی فه‌دگه‌ریه‌ت. دهر‌باره‌ی واتا و تیگه‌ه‌ی نه‌وی بیر و بۆچوونین جیاواز هه‌نه ل دویف بوارین فه‌کولینئ کو هەر نیک ل دویف پندقیاتی و بابه‌تی خو دیارکریه. ل قیرئ دئ هنده‌ک ژ نه‌وان پیناسه‌یان دیارکهمین:

1- (جیوفری لیچ و مایکل شورت) دبیزن: گوتار په‌یوه‌ندییه‌کا زمانیه‌ ده‌يته ته‌ماشه‌کرن وەکو کریار د ناقه‌را ناخفتنه‌کری و گوهداریدا، یان کارلیکه‌ره‌کا که‌سیه‌ مه‌به‌ستا نه‌وی یا جفاکی فورمئ نه‌وی ده‌ستنی‌شانده‌کته (میلز، 2016: 15).

2- ل دویف (هاریس)ی پروگرامه‌کی فه‌کولینیه‌ ل سەر که‌ره‌سته‌یه‌کی پیکه‌اتی ژ هنده‌ک نالاقین دیار و پیکه‌گریدای ژ لایئ درئ‌ییه‌قه، چ نه‌ف که‌ره‌سته زمان بیت یان تشنه‌کی وەکو زمانی بیت(فریده، 2018-2019: 40).

3- (تودورووف) پیناسه‌یا گوتارئ ده‌کته کو درکانده‌که یان کردیه‌کا ناخفتنییه‌ پندقی ب هه‌بوونا فه‌کیره‌کی و گوهدارمکی هه‌یه. مه‌رما فه‌کیری نه‌وه کاریگه‌ریئ ل گوهداری بکته ب هەر ریکه‌کا هه‌بیت(روبول، 2002: 41).

4- ل ده‌ف (میشال فوکۆ)ی گوتار تورمه‌کا نالۆزه ژ په‌یوه‌ندیین جفاکی، سیاسی و ره‌وشه‌نبیری، ناخفتنه‌ک هه‌لگرئ ره‌هه‌نده‌کی ده‌سته‌لاه‌تاریه‌یه. بۆ مه‌رما کاریگه‌رییی ل سەر وهرگری مفای ژ کولدانین جفاکی، ره‌وشه‌نبیری و سیاسی وهردگریه‌ت(کازم، 2015: 24-25).

5- (فیرکلاف) دیارده‌کته کو گوتار پیکه‌اتییه‌ ژ بکاره‌ینانا زمانی (ناخفتن و نفیسین)، هەر و‌ه‌سا چه‌ند بزاقین هه‌یمایی یین دی ژی بخۆفه دگریه‌ت وەکو: وینه، فیلم، فیدیۆ، نیگار، په‌وه‌ندیکرنین نه‌زارمکی وەکو لفینین سهری و ده‌ستان(شومان، 2007: 25).

ب نه‌فی چه‌ندئ دیارده‌بیت کو هزرین زانایان دهر‌باره‌ی گوتارئ ژ هنده‌ک لایه‌ناقه‌ نه‌زیکه‌ نیکن و ژ هنده‌ک لایه‌نین دیقه‌ یین جیاوازن. به‌لی ب شئومه‌یه‌کی گشتی د شیاندايه‌ بیژین کو گوتار پیکه‌اته‌یه‌کا زمانیه‌، چه‌ نفیسی یان درکاندی بیت یان هەر بزاقه‌کا هه‌یمایی یا دی بیت، کردیه‌کا ناخفتنئ بجهده‌ینیت، ژ لایئ فریکه‌ریقه ده‌يته ناراسته‌کرن بۆ وهرگری، ب مه‌رما کاریگه‌رییی ل سەر و گه‌ورینا ناراسته‌یی نه‌وی.

ژ لایئ خۆفه سینه‌ما وەکو دیارده‌یه‌کا راگه‌هاندنئ هه‌ولا گه‌هاندنئ و کاریگه‌رییی ل سەر بینه‌ری ده‌کته. ره‌وشه‌نبیرییا جه‌ماوه‌ری رۆلی ناقه‌ندی د ناقه‌را چیکه‌رین سینه‌مایی و بینه‌راند دگریه‌ت (Kryanova, 193: 2019). ده‌يته نیاسین ب هۆنه‌ری حه‌فتئ پشتی

ث- بکاره‌ینانا نه‌فان کۆدان ژ لایئ چیکه‌رین فیلمین سینه‌ماییه‌ یا مه‌به‌ستاره‌ یان نه‌؟

ج- کۆدین جفاکی چه‌ نه‌رک د گوتارا سینه‌ماییا نه‌فی فیلمیدا دیتینه‌؟

1-5 گریمانه‌یین فه‌کولینئ: د به‌رسفدانا پرسیارین فه‌کولینیدا، گریمانا هندی ده‌يته کرن کو:

أ- سینه‌مایی گوتارمه‌کا تاییه‌ت بخۆفه هه‌یه ده‌يته نیاسین ب گوتارا سینه‌مایی.

ب- مه‌رم ژ فه‌کرنا کۆدین جفاکی نه‌وه؛ مه‌به‌ست، واتا و ده‌لاله‌تین فیلمی به‌ینه‌ دیارکرن.

ت- گه‌له‌ک کۆدین جفاکی د گوتارا سینه‌ماییا بکارده‌ین. وەکو: ده‌نگین درکاندی، جلوبه‌رگ، دیکۆر، ره‌فتار و ...هتد.

ث- به‌لی بکاره‌ینانا نه‌فان کۆدان ژ لایئ چیکه‌رین فیلمین سینه‌ماییه‌ یا مه‌به‌ستاره.

ج- کۆدین جفاکی چه‌ند نه‌رکه‌کان د گوتارا سینه‌ماییا نه‌فی فیلمیدا دبین، وەکو نه‌رکین درامایی، راگه‌هاندنئ و ...هتد.

1-6 ریبازا فه‌کولینئ:

نه‌ف فه‌کولینه‌ ب نه‌زیکه‌یوه‌نه‌کا سیمپۆلۆژی و ل دویف مۆدیلا (چۆن فیسک)ی هاتیه‌ نه‌جامدان.

1-7 سنووری فه‌کولینئ:

د نه‌فی فه‌کولینیدا فیلمین سینه‌مایی هاتینه‌ وهرگرتن. ب تاییه‌ت فیلمئ کوردی (دهر‌بازوون ژ غوبارئ) یی دهر‌هینه‌ری کورد (شه‌مه‌کته نه‌مین کۆرکی).

1-8 نافه‌رۆکا فه‌کولینئ:

نه‌ف فه‌کولینه‌ ژبلی پشه‌کی، گه‌نگه‌شه‌یا پرسیارین فه‌کولینئ، نه‌جام و لیستا ژیده‌ران ژ دوو پشکان پیکده‌یت. د پشکا نیکیدا چارچۆفه‌یی تیۆری یی فه‌کولینئ هاتیه‌ دیارکرن، کو تیدا گوتارا سینه‌مایی ژ لایئ (پیناسه، تاییه‌تمه‌ندی و ره‌هه‌ندئ جفاکی یی گوتارا سینه‌مایی)فه هاتیه‌ دیارکرن، زیده‌باری دیارکرن کۆدین گوتارا سینه‌مایی. د پشکا دوویندا ب شئومه‌یه‌کی پراکتیکی فیلمئ (دهر‌بازوون ژ غوبارئ) ب نه‌زیکه‌یوه‌نه‌کا سیمپۆلۆژی و ل دویف مۆدیلا (چۆن فیسک)ی هاتیه‌ شه‌رۆفه‌کرن.

2- پشکا نیکئ: چارچۆفه‌یی تیۆری یی فه‌کولینئ

1-2 گوتارا سینه‌مایی Cinematic Discourse

گوتارا سینه‌مایی گوتاره‌کا جوانکارییا نافه‌رینه‌ره‌ ب شئومه‌یه‌کی جفاکی و سیاسی یا خودان ئایدیۆلۆژیایی تاییه‌ت. ب گه‌له‌ک ره‌نگان ده‌يته خواندن و شه‌رۆفه‌کرن ب شئومه‌یه‌کی هوسا کو ژ هه‌می گوتارین دی یا جیاوازه. له‌ورا ده‌قیته به‌رفره‌هتر به‌ری خو بده‌ینئ ژ نه‌وی چه‌ندئ کو بتنی په‌یوه‌ندییه‌کا زمانیه‌، چونکو یا جیاوازه ژ گوتارا ناخفتنئ. نه‌ف گوتاره‌ بناغه‌یه‌ د چیکرنا سینه‌ماییدا،

مه‌بست ژ چقاکی دهسته‌لاتدار ل قیری دهسته‌لاتا ههژمۆنکریه ل سهر ههمی ره‌هه‌ندین چقاکی.

5- (نهوار محمهد) دبیزیت: سینه‌ما نهمازمکی دهربرینا چقاکیه ژ بنه‌مایین سیسته‌مین چقاکی، نابوری و سیاسی په‌یدابیت. هاریکاره د ئافاکرن یان هه‌رفاندنا بنه‌مایین چقاکیدا. نه‌یا دویره ژ هه‌فرکین چقاکی و یاریین سیاسی، به‌لکو دویاره به‌ره‌مه‌پینانا راستینییه ب هزر و شیوازی نئی (محمد، 2010: 21).

پشتی دیارکرنا هه‌ر ئیک ژ (گوتار) و (سینه‌ما) یی ل قیری د شیاندایه (گوتارا سینه‌مای) ژی به‌یته دیارکرنا. چونکو هه‌ر وکو هاتییه دیارکرنا ژ نه‌فان هه‌ر دوو زاراقه‌یان پیکده‌یت.

2-2 پیناسه‌یین گوتارا سینه‌مای:

هه‌ر ئیک ژ گوتار و سینه‌مای پیناسه و بابیتین خو هه‌نه، تیکه‌لکرنا نه‌وان دبیته نه‌گه‌ر بابته‌کی نوی په‌یدابیت نه‌وژی گوتارا سینه‌مایه. زیده‌کرنا گوتاری ل سهر بواری دیتنی کو سینه‌مایه؛ دبیته نه‌گه‌ر سینه‌ما هه‌دهک تایه‌تمه‌ندین نه‌فی بواری وهرگریت زیده‌باری تایه‌تمه‌ندین خو. هوسا بوویه دهربرینه‌ک ژ هه‌ره‌کا دیتی ب ریکا نالافین خو بین تایه‌ت.

نه‌ف بابته ب چه‌ند شیویه‌کان هاتییه پیناسه‌کرنا، ژ نه‌وان پیناسه‌یان:

1- کریسانوفا (Krysanova) د پیناسه‌کرنا گوتارا سینه‌ماییدا دبیزیت: پیکه‌تیه‌کا سهر‌پایا نالوزه ژ دیارده‌یین چقاکی و ره‌وشه‌نبیری، کو ژ هیمایین زمانی و نه‌زمانی پیکده‌یت نه‌وین ب شیویه‌کی تایه‌ت هاتییه کۆدکرنا (Krysanova, 2017: 15). نه‌ف هه‌کۆله‌ره باسی کۆدین ره‌وشه‌نبیری و چقاکی دکمه‌ت نه‌وین ب ریکا هیمایین زمانی و نه‌زمانی د گوتاریدا ده‌ینه بکاره‌یان. دیارده‌کت کو بینهر ب شه‌ه‌رازیی و ره‌وشه‌نبیرییا خو دشیته نه‌وان کۆدان فه‌بکمه‌ت.

2- د پیناسه‌یه‌کا دیدا زه‌چینکو (Zaichenko) دبیزیت: گوتارا سینه‌مای سیسته‌مه‌کی هیماییه ژ نه‌جامی کارلیکرنا د نافیهر ده‌فاندا د بواری گوتاری بخۆدا و گوتارین دی بین جیاواز د چارچووه‌یی سینه‌ماییدا په‌یدابیت (Zaichenko, 2019: 631). ل قیری گرنگی ب لایه‌نی هیمایی هاتییه دان، کو هه‌ر هیمایه‌کی واتایا خو هه‌یه به‌لی ل ده‌می ل گه‌ل هه‌دهک هیمایین دی بکارده‌یت چ د هه‌مان گوتاردا یان د گوتاره‌کا دیدا ژی کو بوویه سیمبۆل واتایین تایه‌ت دده‌ت.

3- ب دیتنا (میتز)ی ل نه‌وی ده‌می سینه‌ما دبیته گوتار ل ده‌می ب شیویه‌یی فه‌گیرانی ده‌یته ریکه‌ستن و کریارین خودان واتا به‌ره‌مه‌ده‌یین (فینتورا، 2012: 6-7). ل قیری هه‌دهک مه‌رج هاتییه دانان داکو سینه‌ما بته گوتار، نه‌وژی (فه‌گیران و واتا) نه.

4- ل ده‌ف (ریچارد جان)ی گوتارا سینه‌مای نه بکاره‌ینانا زمانیه‌یه د فیلمیدا ب ریکا (دیالوگ، هه‌فه‌یه‌یینین ئاشوویی، کارلیکرنا سیناریویی)، به‌لکو گوتارا به‌یستنی و دیتنییه بو فه‌گیرانا فیلمی بخۆ. ریکا سهرمه‌کییه بو دهره‌ینه‌یین فیلمی و فۆرمی سهرمه‌کیی گه‌هاندنی و

هه‌ر شه‌ش هه‌ونه‌یین به‌ری نه‌وی دهرکه‌فتین، نه‌و ژی: (ئاغه‌دانکرنا، مۆزیک، نیگارکیشی، په‌یکه‌رسازی، شیعیر و سه‌ما). نه‌ف هه‌ونه‌ره بواره‌کی به‌فره‌هه بو ئافراندن و دهربرینی چونکو یی پره ژ واتایین دیار و فه‌شارتی. ئیکه‌م که‌س هه‌ونه‌ری حه‌فتی دانابه سهر سینه‌مای ره‌خنه‌گری سینه‌مای (ریچیو کانودو Ritchyo Kanado) بوو ل سالین بیستان ژ چه‌رخێ بووری (نایلی و سلمی، 2019: 31).

سینه‌ما ل دویف کاری نه‌وی و کارتیکرنا و کاریگه‌ربوونا نه‌وی ب هه‌می لایه‌نین ژیانێ ژ هه‌می بوارانفه ب گه‌له‌ک شیویه‌یان هاتییه پیناسه‌کرنا. وکو بواری چقاکی، سیاسی، نابوری و ره‌وشه‌نبیری. هه‌روه‌سا وکو به‌ره‌مه‌کی فره کۆد یی پیکه‌تی ژ ده‌ق، وینه و ده‌نگی، زیده‌باری هه‌ندی کو بزافه‌کا پشه‌سازی و ته‌کنیکیه کۆمه‌کا که‌سان پشکداریی د به‌ره‌مه‌پینانا نه‌ویدا دکهن، وکو: به‌ره‌مه‌پینهر، نفیسه‌ر، نه‌کته‌ر، دهره‌ینه‌ر و ... هتد.

ئیک ژ ئاسانه‌ترین و ساده‌ترین پیناسه‌یین نه‌وی دبیزیت: نامیره‌کی راگه‌هاندنا جه‌ماوه‌رییه د شیاندایه به‌یته بکاره‌یان بو ئاراسته‌کرنا، رازیکرنا، ره‌وشه‌نبیریکرنا و فیرکرنا نه‌گه‌ر ب شیویه‌کی دروست هاته بکاره‌یان. هه‌روه‌سا دبیت بیته نامیره‌کی هه‌رفاندن، گه‌نده‌لی و خرابکرنا جه‌ماوه‌ری نه‌گه‌ر ب شیویه‌کی خراب و مه‌به‌ستدار هاته بکاره‌یان. ل قیری دئ هه‌دهک پیناسه‌یین سینه‌مای دیارکه‌ین:

1- سینه‌ما ل ده‌ف (تینیانوف)ی پیکه‌تیه‌یه ژ دویاره پیناسه‌کرنا جیهانا دیتنی ب شیویه‌یی هیمایین درکاندی کو ژ شیویه‌یین سینه‌مای په‌یدابن وکو مۆنتاژ و روونا‌هیی (فینتورا، 2012: 6).

2- (جۆرج سادۆل) د پیناسه‌کرنا نه‌ویدا دبیزیت: سینه‌ما نه‌فانراندنه به‌لکو دۆخه‌کی پشکه‌فتنا نالوزه، پشته‌ستنی ل سهر نالافین جوانکاری، ته‌کنیکی و نابوری زیده‌باری نالافین جه‌ماوه‌ری دکمه‌ت. نه‌ف هه‌ر چار نالافه‌ ل هه‌می ده‌م و جهان دینه مه‌رج بو وینه‌یی ل سهر شاشی دهرکه‌فت (بقور وصبطي، 2019: 310). ل قیری ل دویف پشکه‌فتنا بواری جوانکاری، ته‌کنیکی، نابوری و جه‌ماوه‌ری هاتییه پیناسه‌کرنا.

3- دهرباره‌ی سهرکیشی سیمبۆلۆژییا سینه‌مای (کریستیان میتز)ی، پیناسه‌یا نه‌وی هه‌ر ژ تپۆرا نه‌وی بخۆیه، کو دبیت سینه‌ما پیکه‌تیه‌یه ژ هه‌می کۆدین سهرمه‌کی و لاوه‌کی نه‌وین د شیانا نه‌واندا واتایی ژ که‌ره‌ستین دهربرینی د ناهه‌ندا هه‌ونه‌ریدا بده‌ن (بقور وصبطي، 2019: 313). ل قیری ژ لایئ واتایی و کۆدانفه هاتییه پیناسه‌کرنا.

4- (کراکور) ده‌سته‌لاتی و هه‌ژمۆنی دکمه‌ت دهرگه‌ه بو پیناسه‌کرنا سینه‌مای، ل ده‌می دبیزیت: سینه‌ما خۆدیکا چقاکی ده‌سته‌لاتداره. هه‌روه‌سا وینه واتایین کۆدکرینه بین گیانی چقاکی و دهرگه‌هه‌کی ئیکسه‌رن بو دۆخی جه‌وه‌ریی تشنان (بقور وصبطي، 2019: 312).

هه‌روه‌سا هه‌نده‌ک جار‌ان گرن‌گیی ب ره‌گه‌زی خه‌یالی دده‌ت و نه‌قه‌زی ب مه‌رما دروست‌کرنا لایه‌نی هونه‌ری و نیستاتیکیه و نه‌قه‌زی ب پشت‌بستنا زمانه‌ی ل گه‌ل ره‌گه‌زین دبیین به‌شدارییی د گوتارا سینه‌ماییدا دکه‌ن. و‌مکو: وینه، مۆنتاژ، رونه‌ی...هتد. نه‌قه هه‌می د نا‌ف فیلمین سینه‌ماییدا دهینه به‌رجه‌سته‌کرن.)) (عه‌لی(A)، 2020: 378). هوسا گوتارا سینه‌مایه‌ی ب ژیا‌نا جفاکیفه هاتیه‌ه گری‌دان، ئانکو ده‌قیته د خزه‌مه‌تا جفاکیدا بیت نه‌قجا ب ریکا دیار‌کرنا تشتی راسته‌قینه‌ی یان ب مفاوه‌رگرتنی ژ تشتی خه‌یالی ب ریکا شیانا نه‌وی ب تایه‌ته‌ی د بواری ئستاتیکاییدا ب ریکا ئالاقین خو‌یین تایه‌ته‌ی.

ب نه‌قی چهن‌دی دیاردییت کو نه‌ف گوتاره‌ه بابه‌ته‌کی به‌رفره و فره ره‌هه‌نده، د شیاندایه بیژین کو گوتارا سینه‌مایه‌ی کوتاره‌کا په‌یوه‌ندی‌کرنی یا فره هیمایه، ژ لایه‌ی چیکه‌رین نه‌ویفه ده‌ینه ئاراسته‌کرن بو‌بینه‌ران، مفای ژ ئالاقین جو‌ره و جو‌ر وه‌ردگریت بو‌هن‌دی دهر‌بری‌نی ژ دیتنا خو‌بکه‌ت و بیه‌ری ب هه‌رین خو‌رازیبکه‌ت.

2-3 تایه‌تمه‌ندیین گوتارا سینه‌مایه‌ی:

گوتارا سینه‌مایه‌ی ژماره‌کا مه‌زن ژ ده‌لاله‌تان بکارده‌ینیته کو ژ دووره‌یله‌ی وه‌ردگریت، ئانکو شیوه‌مین تایه‌ته‌ بخو‌فه بکارده‌ینیته کو د چ جو‌رین دیدا نین. هه‌روه‌سا هه‌نده‌ک جو‌رین ده‌لاله‌تین دی و مه‌دلوه‌لین ره‌وشنی‌ری بیین دیتر ژ هونه‌رین دی و ژ ژیا‌نا جفاکی بکارده‌ینیته. نه‌ف ده‌لاله‌ته به‌ای خو‌ی نایدوله‌زی و ده‌لاله‌ی د سینه‌ماییدا وه‌رناگرن نه‌گه‌ر ب ریکا په‌یوه‌ندیین د نا‌قبه‌را ئه‌واندا نه‌ین. هوسا نه‌قی گوتاری ژماره‌یکه‌ تایه‌تمه‌ندیان هه‌نه، ژ نه‌وان:

1- ئیک ژ تایه‌تمه‌ندیین گوتارا سینه‌مایه‌ی نایکۆنیبوونه. ئانکو په‌یوه‌ندی د نا‌قبه‌را دال و مه‌دلوه‌لیدا ل سه‌ر بنه‌مایه‌ی وه‌کیه‌کیه‌(شاوش، 2008: 88). هوسا دیاردییت په‌یوه‌ندییدا د نا‌قبه‌را دال و مه‌دلوه‌لیدا د گوتارا سینه‌ماییدا یا جیاوازه ژ زمانه‌ی ئاسایی. کو د یا دوویندا ب شیوه‌یه‌کی هه‌رمه‌کیه‌ به‌لی د گوتارا سینه‌ماییدا پله‌یین وه‌کیه‌کیه‌ هه‌نه گری‌دان د نا‌قبه‌را دالا نایکۆنی و مه‌دلوه‌لی نه‌ویدا ل سه‌ر ئاستی دووره‌یله‌ی دکه‌ن ژ به‌ر هه‌بوونا په‌یوه‌ندییدا وه‌کیه‌کیه‌ی د نا‌قبه‌را ئه‌واندا د سیمیۆتیکینیدا دبیژنی پله‌یا نایکۆنی(بو‌بکر و سلام، 2015-2016: 115).

2- تایه‌تمه‌ندیه‌کا دی یا گوتارا سینه‌مایه‌ی کۆپیا میکانیکیه. ئانکو به‌رهمی ئامیریه‌ه، ریکه‌که یا کۆپیا میکانیکی بو‌دووره‌یله‌ی.

3- تایه‌تمه‌ندیه‌کا سه‌ره‌کی د گوتارا سینه‌ماییدا له‌ینه، کو ژ ریکین دی بیین دهر‌بری‌نی جوداکه‌ت ب تایه‌ته‌ له‌ینا کامیره‌یی ژ جه‌کی بو‌جه‌کی دی(شاوش، 2008: 89).

4- گوتارا سینه‌مایه‌ی یا فره وینه‌یه. ئانکو ژ ژماره‌یکه‌ وینه‌یین فۆتۆگرافی بیین جیاواز و هه‌مه جو‌ر پیکه‌ه‌یت. نه‌فان وینه‌یان روله‌کی دیار تیدا هه‌یه، کو وه‌سفکرنا حاله‌ت و رویدانان دکه‌ن، چونکو نه‌کنه‌ر و گرته و دیه‌ن...هتد ب ریکا وینه‌ی ده‌ینه نیشاندان. هه‌ر وینه‌یه‌ک هیمایه‌کی دروستدکه‌ت، چ نه‌و هیمایه‌ی نایکۆنی، سیمبۆلی

کارتی‌کرنیه‌ی ل سه‌ر بیه‌ری فیلمی(1: 2012, Janny). ل قیری جیاوازی یا ئیخستیه‌ی د نا‌قبه‌را گوتارا سینه‌مایه‌ی و زمانه‌ی فیلمیدا. دووپاتدکه‌ت کو گوتارا سینه‌مایه‌ی ژ لایه‌نی ده‌نگی و وینه‌یه‌ی پیکه‌ه‌یت ب شیوه‌یه‌کی کو فه‌گه‌زانا فیلمی بکه‌ت و ریکا کاریه‌گریه‌ی ل سه‌ر بیه‌ری ژ لایه‌ی چیکه‌رین فیلمی سینه‌مایه‌یه. نه‌ف گوتاره‌ه چه‌ویایا ل دویف ئیک هاتنی، کاره‌ی کامیره‌یه‌ی، بژارمه‌کرن و ریکین دی وه‌سفدکه‌ت. بکاره‌یه‌رین وینه‌کرنی بیین سینه‌مایه‌ی ده‌ینه بکاره‌یان بو سه‌رنجراکیشانی و دروستکرنا دیتنان و ئاراسته‌کرن بو‌چوونان و دهر‌نه‌جامین بیه‌ران ل سه‌ر چیرۆکا فیلمی(Janny, 2012: 1).

5- (مارتا دینیل) د پیناسه‌کرن گوتارا سینه‌ماییدا دبیژیت: گوتارا سینه‌مایه‌ی پیکه‌ه‌یه‌ی ژ کومه‌کا ته‌کنیکین سینه‌مایه‌ی(Dynel, 2011: 42). ب دیتنا نه‌قی فه‌کوله‌ری گوتارا سینه‌مایه‌ی بو‌اره‌که ژ دهر‌قه‌ی زمانه‌یی بته‌ی گری‌دا ته‌کنیکین سینه‌مایه‌یه.

6- (ساله‌ ئه‌لسه‌حن) ل ژیر نا‌قی گوتارا به‌یستنی و دیتنی گوتارا سینه‌مایه‌ی پیناسه‌دکه‌ت و دبیژیت: نه‌و نا‌قهندا هه‌لگرا وینه‌ی دیتنی یی له‌وکه و یی به‌یزگری ب ده‌نگی، کو هه‌لگرا په‌یامه‌کا راکه‌هاندکاریه‌یه. هه‌نده‌ک هه‌ر و اتابین ئاراسته‌کری ژ فریکه‌ری بو وه‌رگری هه‌لدگریته(الصحن، 2014: 176). ئانکو گوتاره‌کا جیاوازه ژ هه‌می جو‌رین دی بیین گوتاری ژ گه‌له‌ک لایه‌نانه‌ه. ژ گرن‌گه‌زین نه‌وان؛ تیکه‌له‌یه‌که ژ لایه‌نین ده‌نگی و به‌یستنی نه‌وژی وینه و ده‌نگن. هه‌مه‌جو‌رییا گوتاری یا د هه‌مه‌جو‌رییا سه‌روشتی نامه‌ییدا نه‌وا ده‌قیته بگه‌هینه‌ه گوهداری. دبیت نه‌قی گوتاری گه‌له‌ک ره‌هه‌ند هه‌ین کو ژ ده‌قی نفیسی بیورن نه‌وی ژ ئالاقین به‌یستنی و دیتنی پیکه‌ه‌ین و پیکه‌ه‌ی د ئیک له‌شدا کاردکه‌ن و ب ریکا نامیرین به‌یستنی و دیتنی بگه‌هه‌نه وه‌رگری. ب شیوه‌یه‌کی هه‌ر و دیتن و نیازین فریکه‌ری هه‌لدگرن بو هه‌ندی کاریه‌گریی ل وه‌رگری بکه‌ن چ ب شیوه‌یه‌کی نه‌رینی بیت یان نه‌رینی(العالیه‌، 2018: 96).

7- (سلامی مه‌جد) گوتارا سینه‌مایه‌ی پیناسه‌ دکه‌ت کو راسته‌یه‌کا سیمبۆلییا دیتنییه‌ بو کومه‌کا رویدان و کیشه‌یان ب مه‌رما کیشه‌نا هه‌را وه‌رگری ژ بو درککرن و لیکدانا نه‌وی ل دویف نه‌وان هه‌زین نه‌وی بیین زانیی و جوانیی تیردکه‌ن(مه‌جد، 2017: 14). نه‌و دبیت کو گوتارا سینه‌مایه‌ی خودان ره‌وشته‌کی سیمبۆتیکیه‌ی ژ لایه‌ی به‌رهمه‌یان و وه‌رگرتنیفه. هیمایین سینه‌مایه‌ی نه‌خودان و اتابین خودی نه، به‌لکو واتایا نه‌وان د چوونا نه‌وان دایه بو نا‌ف هیمایین دیتر. نه‌قی نفیسه‌ری گرن‌گی دایه لایه‌نی دیتنی و نه‌و کاریه‌گریی فریکه‌ر دشتی ل سه‌ر وه‌رگری ب ریکا سیمبۆل و هیمایین بکارده‌ینیته بکه‌ت.

8- ژ لایه‌ی خو‌فه (شیرزاد سه‌بری عه‌لی) دهر‌باره‌ی پیناسه‌یا گوتارا سینه‌مایه‌ی دبیژیت: ((نه‌و جو‌ره گوتاره‌ه نه‌وا ب دیارکرنا واقعی و وینه‌کرن جیهانی و نیشاندانا ژیا‌نی رادییت، ل گه‌ل ناماژمه‌کرن و ئاماده‌کرن ره‌گه‌زین میژووی و جفاکی و دهر‌وونی و سیاسی...هتد.

و روژ و سالان دکمه‌ته چهند چرکه‌یهک، یان به‌رؤفاژی ده‌می درژدکمه‌ت، کو چهند چرکه و خوله‌کان دکمه‌ته چهند ده‌مژمیرک (بن زاوی و موجب، 2014-2015: 58).

2-4 ره‌ه‌ندئ جفاکی یئ گوتارا سینه‌مایئ:

سینه‌ما د گه‌شه‌کرنا خو یا میژوویدا د گه‌له‌ک قوناغاندا دهر‌بازبوویه. هه‌ر ژ په‌یدا‌بوونا ئەوئ ل گه‌ل فیلمین هه‌ر دوو براین (لومییر) وەکو سەرکیش د داهینانا نامیرئ پیشکیشکرنا سینه‌مایئ و دهر‌بازبوونا ئەوئ د قوناغا سینه‌مایا بیده‌نگدا و پاشی تیکه‌لکرنا دهنگی و رهنگان و تاکو ئەفرۆ و پیشکەفتنا مەزنا بخۆفه گرتی ل سەر هه‌می ئاستان. ئەفه هه‌می لایه‌نین گرنگن د سینه‌ماییدا، به‌لی سینه‌مایئ روویه‌کئ دی ژئ هه‌یه؛ ب هه‌لیژارتنا ئەوئ وەکو به‌ره‌مه‌کئ ره‌وشه‌نبیری کو د ناف کۆمه‌کا کوادانین جفاکیدا گه‌شه‌ دکمه‌ت. هه‌روسا کاره‌کئ جفاکیه‌ کو هاتیه‌ کاراکرن ب لایه‌نین سیاسی، نابووری، ئایدۆلۆژی و هه‌روسا حمز و ئارزووبین کەسایه‌تی و هه‌شیاریا جفاکی، زیده‌باری لایه‌نین زانیاری و هۆنه‌ری و ته‌کنیکی و جوانکاری ... هتد. ل قیرئ دئ پرسبارا په‌یوه‌ندییا گوتارا سینه‌مایئ ب جفاکیه‌ کهن.

جفاکناس بۆ دیارکرنا ره‌ه‌ندئ جفاکی د گوتارا سینه‌ماییدا چهند پرسباره‌کان ل سەر فیلمی دکهن: چ هاتیه‌ به‌ره‌مه‌هینان؟ ژیده‌ری به‌ره‌مه‌هینانی؟ بۆچی هاتیه‌ به‌ره‌مه‌هینان؟ کهنگی و ل کیری هاتیه‌ به‌ره‌مه‌هینان؟ ب چ شیوه‌ هاتیه‌ به‌ره‌مه‌هینان؟ بۆ کئ هاتیه‌ ئاراسته‌کرن؟ (بلوفا و زره‌هونی، 2019: 132)، ئەف هه‌موله‌ بۆ قه‌دیتنا پاشکو و ره‌ه‌ه‌ندین راگه‌هاندنی، ریکلامی، نابووری، ره‌وشه‌نبیری و ئایدۆلۆژیین ل پشت سینه‌مایئ هه‌مین کو ل بن به‌این جوانکاری و هۆنه‌ری هاتیه‌ ریکخستن ب ریکا تیکه‌لکرنا کارئ کامیره‌یی ل گه‌ل دۆره‌لی جفاکی نه‌.

سینه‌ما وەکو خۆدیکه‌کیه‌ بۆ جفاکی. ره‌نگه‌قدانا هه‌می تشته‌کی ل ده‌ف تاکه‌کەس و جفاکی ژ ره‌فتار و دیارده‌ و کریارن دکمه‌ت. له‌ورا (کراکور) جه‌ختی ل سەر هه‌ندئ دکمه‌ت کو سینه‌ما نامیره‌که‌ بۆ دۆکیۆمینتکرنا دۆره‌لی (العماری، 2019: 14). ئانکو ئەو تشتین د ناف جفاکیدا ب ریکا سینه‌مایئ ده‌ینه‌ پاراستن. هه‌رچه‌نده‌ گه‌له‌ک ریک و نامیر بۆ پاراستنا تشتین جفاکی هه‌نه، به‌لی فیلمی سینه‌مایئ پتر یئ گۆنجاهه‌ بۆ تومارکرنا رویدان و تشتان کو دبیت د ژیا نا روژانه‌دا مه‌ ناگه‌ ژئ نه‌بیت (دی جانیتی، 1993: 5). ب ئەفئ چهندئ ل ده‌می گوتارا سینه‌مایئ وەکو به‌لگه‌نامه‌یه‌کئ کار دکمه‌ت ب ئه‌رکه‌کئ جفاکی رادبیت. بۆ نمونه‌ گرنگیدانا چیکه‌رین سینه‌مایئ ب دم و جه‌ین دۆره‌لی ب ریکا پشتبه‌ستنی ل سەر جه‌ین راسته‌قینه‌یی و ده‌مین فیزیکی، هه‌روسا هه‌لیژارتنا جلو به‌رگان، رووناھی و رهنگ ... هتد ب شیویه‌کی کو ل گه‌ل ده‌ور به‌ر و جفاکی و دۆره‌لی بگۆنجن. ئەفه هه‌می دیتین جفاکیه‌ بۆ هۆنه‌ری سینه‌مایئ کو ره‌نگه‌قدانا رویدان و راستیا جفاکی دکهن ب هه‌لیژارتنا سینه‌مایئ خۆدیکه‌ک ب ریکا ئەوئ ئەم دۆره‌لی ب هه‌می

یان میتافۆری بیت و ئەف فۆرمه‌ ده‌ستپنک د خواندنا هه‌مایئ زمانیدا ب شیویه‌کی سیمپۆتیک (عموری، 2014: 16). ئانکو وینه‌ کهره‌سته‌یی سهرمه‌کیه‌ تیدا و ژ هه‌می کهره‌سته‌یین دی ئالۆزتره‌، چونکو ئافاکرنا ئەوی خودان دولا یه‌نیه‌کا مه‌زنه‌، ئەجماعی بزاقه‌کا ته‌کنیکیه‌ د شیاندا یه‌ دوباره‌ به‌ره‌مه‌هینانا دۆره‌لی ب شیویه‌کی هوبر و بابته‌ی بکه‌ت.

5- گوتارا سینه‌مایئ پشتبه‌ستنی ب دوو شه‌ریان دکمه‌ت. ئەوژی شه‌ریئ دهنگی (دیالۆک، مۆزیک و خه‌سه‌) و شه‌ریئ وینه‌ی (ته‌کنیکین کامیره‌یی، کەسایه‌تی، رهنگ و... هتد) و هه‌ر دوو پیکه‌ گوتاری پیکه‌هین.

6- گوتارا سینه‌مایئ پشتبه‌ستنی ل سەر به‌مه‌یی خۆلادانی دکمه‌ت، چونکو وه‌کیه‌کیا ئەوئ یا ئایکۆنی ژ بوورینا به‌له‌ز یا 24 وینه‌یان د چرکه‌یه‌کیدا په‌یادبیت. ب ئەفئ چهندئ وینه‌یی ل دویقیه‌کاتی یئ جه‌ه‌کی؛ بینه‌ر وەکو ئیک وینه‌ دبیت هوسا ئەم دچینه‌ د ناف جبه‌انا وه‌مه‌یدا ئەوا کامیره‌ ددانیت (احمد، 2017: 40).

7- گوتارا سینه‌مایئ خودان زمانه‌کئ تابه‌ته‌ کو یئ جیاوازه‌ ژ زمانئ سڕۆشتی. کو زمانه‌کئ دیتنی یئ تابه‌ت هه‌یه، سەر ب هه‌می ناسنامه‌یان و ره‌وشه‌نبیریانقه‌یه‌ و هه‌می تیدگه‌هن. ل ده‌ف هه‌ندک زانیان وه‌سا ده‌یته‌ وه‌سفکر، کو گرته‌ په‌یقه‌ و دیمه‌ن رسته‌یه‌ (فینتورا، 2012: 6).

8- د گوتارا سینه‌ماییدا هه‌ندک هه‌مایئ ساده‌ دگه‌هه‌ هه‌ندکین ئالۆزین پلا ئیک بۆ دروستکرنا هه‌ندکین ئالۆزتر بین پلا دوو. واتایا ئەفان هه‌مایئ نوی نه‌پکه‌تیه‌ ژ کۆمکرنا هه‌ردوو هه‌مایئ به‌رئ، به‌لکو واتایه‌کا ته‌مام جیاواز ده‌ن (Zaichenko, 2019: 632). ل قیرئ کۆمکرن د نافه‌را دوو هه‌مایئ جیاوازا دبیت نه‌گه‌رئ په‌یدا‌بوونا واتایه‌کا نوی، ئانکو د گوتارا سینه‌ماییدا (ئیک + ئیک = سئ) (اریخون، 1997: 10).

9- ئەف گوتاره‌ دوو جوړین کۆدان بکار ده‌ینیت. ئەو ژئ کۆدین ئاشکرا و بین قه‌شارتی. هه‌ندک جارن د گوتارا سینه‌ماییدا کۆدین قه‌شارتی ده‌ینه‌ بکاره‌یان ژ به‌ر سانسۆرئ (محمد، 2018: 153).

10- په‌یوه‌ندیکرنا سینه‌مایئ یا جیاوازه‌ ژ گه‌هاندنا زمانقانی یا ئاسایی، کو یا زمانی پیدقی ب ناخفتنکهری و گوهداری هه‌یه‌ ل دم و جه‌ه‌کئ دیارکری، به‌لی د سینه‌ماییدا ریکئ ناده‌ته‌ بینه‌ری دیالۆگئ ئیکسه‌ر ل گه‌ل کەسایه‌تیان ل سەر شاشه‌یی بکه‌ت (ابراقن، 2001: 197). ئانکو ئالۆگۆرکرنا په‌یامان د گوتارا سینه‌ماییدا نینه‌، به‌لکو خودان نامه‌ و گوتارین ئایکۆنیه‌ ل هه‌قییا به‌رسقین ئیکسه‌ر نینه‌، چونکو وه‌رگر بینه‌ره‌ راقه‌کرنا خو ژ واتاین د وینه‌یین فلمیدا دبیت ده‌ستپنکمه‌ت (محمد، 2016: 157). بینه‌ری سینه‌مایئ رادبیت ب راقه‌کرنا ئەوا ده‌ره‌ینه‌ به‌ره‌مه‌هینیت و په‌یوه‌ندیئ ل گه‌ل دکمه‌ت ب ریکا هزرئ.

11- تابه‌ته‌مه‌ندییه‌کا دی یا گوتارا سینه‌مایئ یاریکره‌ ب ده‌می، کو یان ده‌می رویدانی کورتکمه‌ت، کو ده‌مژمیر

ناریشه، ره‌وشه‌نبیری، دووبه‌ره‌کی و راستین ئه‌ویقه ببینن.

تاییه‌تمه‌ندین بوارئ سۆسۆلوژییا سینه‌مایئ دبینن کو سینه‌مایئ گریدانه‌کا بهیز ل گهل جفاکی ههیه. د ئه‌نجامدا کارئ سینه‌مایئ ناهینه تیگه‌هشتن دویر ژ په‌یوه‌ندیین جفاکی. کارئ سینه‌مایئ کاره‌کی ته‌مامه یئ پیکهاتی ژ کارئ هۆنهری، ته‌کنیکی، ره‌وشه‌نبیری، جفاکی ل گهل به‌ره‌مه‌پنهری و دهره‌پنهری بۆ دهره‌نخستنا کاره‌کی نافراندی، ئانکو به‌ره‌مه‌پنهرییا سینه‌مایئ یا گریدایه ب جفاکیقه (بلوفه وزره‌ونی، 2019: 136).

ل گهل په‌یوه‌ندییا زیده د ناقه‌هرا مروقی و سینه‌مایئدا و گوهورینا فیلمئ سینه‌مایئ بۆ شتیه‌یه‌ک ژ هزرا جفاکی و گوهورینا وینه‌یی لئوگ بۆ شتیه‌یه‌کی مه‌عریفی و دهربرینئ؛ ده‌قی سینه‌مایئ یئ بوویه بنه‌ما د کریارا به‌ره‌مه‌پنهرییا هۆنهری و هزریدا بۆ کاری. هوسا گرنگیدان نه‌بتنی ژ لایئ هزری و لایه‌نی جوانکاربیته‌یه، به‌لکو به‌ره‌مه‌فکرنا که‌ره‌سته‌یی فیلمئ یئ راستگو ئه‌وی دهربرینئ ژ هزر و که‌له‌پوور و که‌یسین جفاکی بین جیاواز دکهن (البطریق، 1995: 9).

(سۆرلان) دببیت کو فیلمئ سینه‌مایئ نه‌ چیرۆک یان کۆپه‌که بۆ دۆره‌یلی، به‌لکو دهره‌پنهرییا سینه‌مایئ جفاکیه. ب ئه‌قی چهندئ فیلمئ سینه‌مایئ نافراندنا جیهانه‌کنیه ژ جوره‌کی ده‌ستنی‌شانکری ل دویف دیتنه‌کا تاییه‌ت بۆ جه‌ماوه‌ره‌کی گشتی. ئانکو گۆتارا سینه‌مایئ واتایان به‌ره‌مه‌دببیت و به‌ره‌مه‌که‌کی ره‌وشه‌نبیرییه، ره‌نگه‌فهدانا بۆچوون، ئاراسته و لایه‌نگه‌رییا کۆمه‌کا جفاکی یا تاییه‌ت دکهن، ب شتیه‌یه‌کی کۆمی یئ هه‌قبه‌ش هاتیه به‌ره‌مه‌پنهرییا. له‌ورا ئه‌وی دببیت کو سینه‌ما نوینه‌رییا جفاکی ناکه‌ت، ئانکو وه‌رگیرانا دۆره‌یلی ناکه‌ت، به‌لکو بتنی به‌شه‌ک یان داتایه‌کی ژئ وه‌ردگریت کو (سۆرلان) دببیت لایه‌نی دیتی و پیشچاق ئه‌وی گریدای دیتن و بۆچوونا چیکه‌رین فیلمئ سینه‌مایئ (العمازی، 2019: 15).

لایه‌نه‌کی دی یئ گریدای ب ره‌هه‌ندئ جفاکی یئ گۆتارا سینه‌مایقه جه‌ماوه‌ره. چونکو فیلمئ سینه‌مایئ ده‌پته به‌ره‌مه‌پنهرییا بۆ جه‌ماوه‌ری له‌ورا سینه‌ما ده‌پته نیاسین ب هۆنهری پشکدارین ل گهل جه‌ماوه‌ری. ئه‌وی لایه‌نی جفاکی گریدای ب ئه‌قی چهندیقه ده‌پته نیاسین ب (سۆسۆلوژییا وه‌رگرتنئ)، کو گرنگییه‌ی دده‌ته وه‌رگرتنا کارین هۆنهری ب شتیه‌یه‌کی گشتی یان چه‌واپیا وه‌رگرتنا ئه‌فان کاران ژ لایئ جه‌ماوه‌ره‌کی دیارکریقه ل ده‌مه‌کی دیارکری و نر‌خاندنا ئه‌وان (العمازی، 2019: 17).

(لويس نيزير) دووپاتدکهن کو دۆره‌یل که‌یسین سینه‌مایئ دسه‌پبیت، هه‌روه‌سا ریکا چاره‌سه‌ری ژ بۆ دببیت. ئانکو ئه‌وی که‌یسین د ئاڤ چفاکاندا هه‌ین کاریه‌گری ل سهر سینه‌مایئ ژئ دکهن. هه‌روه‌سا حمز وه‌رگرتنا جفاکان بۆ فیلمان ل سهر سرۆشتی ئه‌وان رادوه‌ستیت، بۆ نمونه، ئه‌وی جفاکین کیماسیه‌ک د بواره‌کی ئه‌واندا هه‌ی حمز ئه‌وی جورئ فیلمان دکهن یئ

ل سهر ئه‌وی بوارئ. ژ لایه‌کی دیقه کا چه‌وا سینه‌ما ب جفاکی کاریه‌گر دببیت، کاریه‌گری ژئ ل سهر دکهن چونکو ئیک ژ ریکین ئایدۆلوژییه د جفاکاندا. ب ریکا وینه‌ی و ده‌نگی فیلمئ سینه‌مایئ دببته ریکه‌کا نمونه‌یی بۆ پرۆپاگه‌نده‌یی، چونکو بینهر یین ل بن کاریه‌گریا ئه‌وی ل ده‌می بینهرییا ئه‌وی دکهن. هوسا رۆله‌کی ناقه‌ندی د ئاراسته‌کرنا ره‌وشت و ره‌فتارین تاکه‌ساندا دگزیت و به‌لافکرنا به‌ایین جفاکی. ب ئه‌قی چهندئ دببته ئامیره‌ک بۆ ریکه‌خستنا ئاراسته‌یین که‌سان و ده‌ستنی‌شانکرا نارمانجین ئه‌وان د جفاکیدا، ئه‌وی ژئ بهر چهند ئه‌گره‌مکان، ژ ئه‌وان:

- 1- هه‌سته‌هکرنا بینهران بۆ راستییا کاریه‌گر بوونا ئه‌وان ب هزر و به‌ایین فیلم پیشکیشدکهن.
- 2- خه‌لک خۆ ددانه جه‌ی قاره‌مانین فیلمان و ب شتیه‌یه‌کی یئ ئاگاهی ئاراسته و هزر و رۆلین ئه‌وی ئه‌نجام دده‌ن وه‌ردگرن.
- 3- بینهرین خۆدان ناریشه‌یین هه‌مه‌ جور ب شتیه‌یه‌کی ئاگاهانه یان بۆ ئاگاهی ئه‌وان چاره‌سه‌ریان وه‌ردگرن ئه‌وین فیلمئ سینه‌مایئ بۆ ناریشه‌یان دببین (حکیم، 2015: 322).

هوسا دیاردبیت کو ژیا نا جفاکی کاریه‌گریا خۆ ل سهر سینه‌مایئ دسه‌پبیت، هه‌روه‌سا دببیت سینه‌ما ئه‌رازه‌کی گوهورینا جفاکی یان ره‌فین ژ دۆره‌یلی بیت. فیلمئ سینه‌مایئ به‌لکه‌نامه‌یه‌کا جفاکیه هه‌لگرا پزانیین و داتا و رویدانین جفاکیه. نه‌بتنی چیرۆکه‌که ده‌پته فه‌نگیزان ب ریکا هنده‌ک وینه‌یان، به‌لکو دهره‌پنهرییا سینه‌مایئ و جفاکیه. ژ لایئ کۆمه‌کا که‌سانقه هاتیه به‌ره‌مه‌پنهرییا، زیده‌باری لایه‌نی ته‌کنیکی و جوانکاری؛ هه‌لگرا حمز و خم و ئازارین جفاکیه. نافراندنا سینه‌مایئ یا گریدایه ب په‌یوه‌ندییا ئه‌وی ب جفاکیقه، چونکو کارئ سینه‌مایئ ناهینه تیگه‌هشتن دویر ژ جفاکی و په‌یوه‌ندییا به‌ره‌مه‌پنهری و بینهری پیکه‌گر دده‌ته. هوسا سینه‌ما ره‌نگه‌فهدانا جفاکی ب هه‌می کارایی و گورانکاریانقه دکهن (العمازی، 2019: 17).

سینه‌ما چهند ئه‌ره‌که‌کین جفاکی یین گرنگ د ژیا نا مروفا‌ئاندا دگزیت، وه‌کو خره‌هکرنا مروفا‌ن ل ئیک جه بۆ دیتنا فیلمئ سینه‌مایئ ئه‌وی هۆلا سینه‌ماییه. هوسا دببته جه‌ی ئالۆگورکرنا پرس و دیتن و بۆچوونان و دیالۆگ و دانوستاندن د ناقه‌هرا ئه‌واندا په‌یداببیت. ئه‌ف کریاره‌ژی دببته ئه‌گر پتر نیزیکی ئیک و دوو بین و په‌سه‌ندکرنا ئیک و دوو بکه‌ن. هه‌روه‌سا که‌ش و هه‌واپه‌کی گۆنجای بۆ ئه‌وان دروستدکهن بۆ وینه‌کرنا خه‌ونین خۆ ب ریکا به‌ره‌مه‌پنهرییا و هشیارکرنا کارقه‌دان و شانیه‌یین ئه‌وان ژ به‌ر دیالۆگا سینه‌مایئ بۆ هه‌ردوو هه‌ستین دیتن و به‌یستنی (لبیوفیتسکی وسیرو، 2012: 319).

کاریه‌گرییا سینه‌مایئ ل سهر خه‌لکی ژ هه‌ردوو لایه‌نین ئه‌رینی و نه‌رینیقه‌یه ل دویف سرۆشتی فیلمئ. ئه‌وی وه‌کو هه‌می ئامیره‌یین دی یین راگه‌هاندنی کاریه‌گرییا جفاکی یا ل سهر زارۆک و مه‌زنان هه‌ی ژ لایه‌نین په‌روه‌ده‌یی، ره‌وشتی، زانستی، ره‌وشه‌نبیری،

بکارهاتینه وەکو: (السنن، القانون، الرمز، الكود، الشفرة، الشيفره، الوضع، التعمیه، اللحن). د زمانی کوردیدا زاراقه‌یین (کۆد، هێما، سیستەم) بکارهاتینه.

تێگه‌هێ کۆدان گەلەك وانا و دەلالەت و هەفواتایان بخۆفە دگربت. ئێك ژ تێگه‌هێن سەرەکییە د سیمپۆلۆژیاییدا. هەر چەندە (دی سوسنیر)ی بئتی بەحسێ کۆدین زمانی کریه؛ بەلێ دیارکریه کو هێمایان بئتی چ وانا نینه و واتایا خو ژ پەيوەندیا ل گەل ئێك و دوو وەردگرن. هەرەسا (یاکوبسون)ی دیارکریه کو بەرەمەهینانا دەقان و شروقه‌کرنا ئەوان پشەبەستنی ل سەر کۆد و زاراقه‌یین پەيوەندیکرنی دگەت(تشاندر، 2008: 251). کۆد ژ لایەنێن سەرەکییە د گۆتاریدا، واتایا هەر هێمایەکی یا گریدايه ب کۆدی تیدا دەیتە بکارهینانفە. چونکو هێما نابیتە هێمایەکی سیمپۆتیکی هەکە نەهیتە کۆدکرن(سیتو. 2018. 15). (هال) دبیژیت: هەبوونا گۆتارەکی کو بهیتە تێگه‌هشتن نینه ژ دەرەفی کارێ کۆدکرنی(Hall, 1973: 131). فەرە بزانی کو تێگه‌هێ کۆدی د هەمی دۆخاندا ژ لایەکیفە پیدقی ب ریککەفتنا جفاکی هەمی و ژ لایەکی دیفە پیدقی ب پروسسێسەکی هەمی کو ل دویف هەندەك یاسایان بهیتە بریقه برن، بەلێ لایەنی پەيوەندیکرن و گەهاندنی ژێ رۆل د کۆدیدا هەمی(ایکو، 2005: 398).

د زمانی سینه‌مايیدا کۆد پیکهاتییە ژ ریکین تاییەت بین بکارهینانا هێمایان. هێمایین فوتوگرافی، دیالوگی، موزیکی، کاریگەریین دەنگی و ... هتد. ئانکو ئەو ژیدەرین گۆتارا سینه‌مایێ ژێ پەیدادییت. چونکو واتایا فیلمی ژ ناماژمیین لیکدای دەیتە دەرئیخستن ب هاریکاریا بکارهینانا کۆدین سینه‌مایێ. هوسا ئەو کۆدین دەیتە بکارهینان بین روون و ئاشکرا و هەقبەشن د ناقبەرا چیکەریین سینه‌مایێ و جەماوهریدا، لەورا ب شیوهمەکی ئەرینی کاراییی دگەن(بینغل، 2011: 244). ب ئەفی چەندی د شیاندايه فیلمی سینه‌مایێ وەکو دەق هەلبیژیرین و پیدقی بهیتە شروقه‌کرنا و راقەکرنا و وەکو هەر دەفەکی دییه، بەلێ دەفەکی بهیستن و دیتنییه هەر وەکو (چۆن هوارد لۆسن) وەسەفکەت(بویکر و سلام، 2015-2016: 135).

شروقه‌کرنا کۆتارا سینه‌مایێ وەکو دیاردیه‌کا فرەهێما پیدقی ب دیارکرن و فەکرنا کۆدان هەمی. کۆد ب گەلەك شیوهمان هاتییه پیناسەکرنا، ژ ئەوان:

1 - (کریستال) دەر بەرەفی کۆدی دبیژیت: کۆد پیکهاتییە ژ سیستەمەکی هێمایان، کو دەیتە بکارهینان بۆ گەهاندنا پەیمەکی. ژ کۆدکرن و کۆدقەکرنا پیکهاتییە (Crystal, 1992: 69).

2 - ل دەف (کریسانوفا)ی کۆد دەیتە تێگه‌هشتن وەکو سیستەمی ریککەفتن پەيوەندیکرنی. پیکهاتییە ژ زنجیره‌یه‌کا هێمایان ل گەل زنجیره‌یه‌کا واتایان کو ب شیوهمەکی نمونەیی و لیکدای هاتییه کۆمکرن. ئەف هێمایە دەیتە پەيوەکرنا ب ریکا چارچووه‌یی گشتی ئەوئ گریدای ب لایەنی رەوشەنبیری، ئایدۆلۆژی،

نایینی و جفاکیفە. هوسا رۆلەکی کارا د پشکەفتن و پشەفەچوونا رەوشەنبیری و شارستانیدا ل دەف هەمی گەلان دگیریت، چونکو فاکتەرەکی کاریگەر و کارایە د ژيانا جفاکیدا(عبدالرزاق، 2016: 12).

گۆتارا سینه‌مایێ گریدانه‌کا بهیز ل گەل جفاکی هەمی، لەورا شروقه‌کرنا پیکهاتییە ئەوئ پەیدانابیت ئەگەر ب هەبوونا چەند یاسایەکان نەبیت، ئەو ژێ:

1 - گۆتارا سینه‌مایێ دەربرینی ژ هزر و بهاییین جفاکی دگەت. ئەو دەقین سینه‌مایێ ئەوئ دەربرینی ژ هزرین سەرەفە دگەن چ هاریکاریان پشکیشی بینەری ناکەن.

2 - گۆتارا سینه‌مایێ زمانەکا د ناف سیستەمەکیدا دلقت، شروقه‌کرنا پەيوەندیین جفاکی ب ریکا دەفی فیلمی دگەت.

3 - ئەف زمانە دیاردیه‌کا جفاکیه، کاریگەریی دگەت و کاریگەردییت ب دیاردیه‌یین جفاکی و رەوشەنبیری بین دیت(البطریق، 1995: 31).

2-5 کۆدین گۆتارا سینه‌مایێ:

نامەیا ژ لای فریکەرنافە دەیتە هەنارتن پیدقی بهیتە کۆدکرن د شیوهمی گۆتارەکیدا. و پەيوەندیین بەرەمەهینانی د ناقبەرا دەستگه‌هی و جفاکیا بهیتە فەکوهاستن بۆ جۆرەکی زمانی داكو مەرەما ئەوان بەدەستگە بهیت. ل قیری یاسایین زمانی و گۆتاری پیکه‌کار دگەن. بەری ئەف نامە ببیتە خودان کاریگەری، بجههینانا پیدقیاتیەکی یان بکارهینان؛ پیدقی تیکەم جار وەکو گۆتارەکا خودان مەبەست بەریخو بەینی و کۆدین ئەوئ ب شیوهمەکی ئارمانجدار بهیتە فەکرنا. ئەف کۆما واتایین کۆدکری خودان کاریگەری، کارتیکرن، ئاراستەکرنا یان رازیکرن ل گەل بەرچاقوهرگرتنا لایەنێن هەستکرنی، زانیی، سۆزداری، ئایدۆلۆژی، یان رەوشتی. هوسا ئەف پیکهاتە کۆدەکی بکارهینیت و نامەیه‌کی بەرەمەهینیت، د بەرامبەردا ئەف کۆدە دەیتە فەکرنا. سینه‌ما گۆتارە و کریارەکا گەهاندنییه نەبیتی رۆیدانه‌کا رەوشتییه(Hall, 1973: 5). بۆ نمونە هەکە سەحکەیه ئەو کاریگەریا فیلمەکی سینه‌مایێ بجههینیت. ل قیری دئ ل دویف دیتنەکا سیمپۆتیکی گۆتار هیتە شروقه‌کرنا، بەلێ پیدقی لایەنی پەيوەندیین جفاکی بین کریارا پەيوەندیکرنی و گەهاندنی ل بەرچاق بهیتە وەگرتن. د کریارین پەيوەندیکرنین جەماوهریدا؛ هەر ژ چیکرنا پەیمایێ ژ لای چیکەریین وێفە تاكو وەرگرتنا ئەوئ ژ لای جەماوهری و بینەریفە پیدقیه کریارا گەهاندنی ل بەرچاق بهیتە وەرگرتن. بەلێ فەرە بزانیین کو بەرەمەهینەری نامەیی ل قیری یی جیاوازه (Hall, 1973: 2). د گۆتارا سینه‌ماییدا پەیمەك دەیتە ئاراستەکرنا. ئەو نامە و پەیمای یا پیکهاتییە ژ کۆمەکا ناماژە و هێمایان وەکو هەر شیوهمەکی ژ شیوهمیین پەيوەندیکرنی یان زمانی ب ریکا بکارهینانا کۆدان د ناف زنجیره‌یه‌کا لیکدایدا ژ گۆتاری.

2-5-1 تێگه‌ه و پیناسەیین کۆدی:

د زمانی ئینگلیزیدا زاراقه‌یی (Code) بکارهاتییە. د زمانی عەرەبییدا بەرامبەر ئەفی زاراقه‌ی چەند زاراقه‌یه‌ك

ل دویف جوړی نامه و پیمایا ژ لایئ فریکه‌ریقه دهیته ناراسته‌کرن وەرگر دینه دوو جوړ، ئەوژی:

1- وەرگرئ دیارکری: ئەو وەرگره ئەوئ ب شپوهیه‌کئ راسته‌وخو نامه بۆ دهیته ناراسته‌کرن و پشکداری دانوستاندنا راسته‌وخو دبیت، نانکو (فریکەر) و (وەرگر) دانوستاندنی ل گەل نیک دکەن و رۆل گو‌هۆرین تیدا هیه نانکو هەر جارئ نیک دبیته فریکەر و وەرگر.

2- وەرگرئ رهمه‌کی: ئەو وەرگره کو پیمای ب شپوهیه‌کئ راسته‌وخو بۆ ئەوی ناهیته فریکەر، بەلکو فریکەر پیمای خو ب ریکا وینه، نفیسین و فییدیویان فریکه‌ت(عبدالله، 2016: 70).

2-3 جوړین کوډین سینه‌مایي:

د ناف گوتارا سینه‌ماییدا گەلەك جوړین کودان هەنە. هەندەك ژ ئەوان ژ رەوشەنبیری هاتینه وەرگرتن، نانکو ئەو بخو ژ دەرڤه‌ی سینه‌مایینه بەلئ سینه‌ماکار دووباره بەرهمده‌یین، بۆ نمونە (شپوژئ خوارنا خەلكی). هەروەسا هەندەك كۆد یین هەین کو د هەقبەشن د ناڤه‌را سینه‌مایي و هەندەك هۆنەرین دیدا، بۆ نمونە (نامازە) كۆدەكئ هەقبەشنە د ناڤه‌را سینه‌مایي و شانۆییدا. هەندەكین دی یین هەین د تاییه‌تن ب سینه‌مایه‌، بۆ نمونە (كۆډین مۆنناژئ) (موناكو، 2016: 164-165).

كۆد ب شپوهیه‌كئ گشتی ب گەلەك شپوهیان هاتینه دابه‌شكرن، بەلئ د ئەفئ ڤه‌كۆلینییدا دئ كۆډین جفاکی ل دویف دابه‌شكرنا (جوڤن فیسك)ی وەرگرین، كو دكەته: (دەنگین دركاندی، جلوبەرگ، مکیاز، نیکسیسوار، ژینگە(دەم و جە)، دیکور، كەسایه‌تی و رەفتار). (Fiske, 1987: 5).

3- پشكا دووی: لایه‌نی پراكتیکی یئ ڤه‌كۆلینی

3-1 مۆډیلا (جوڤن فیسك)ی یا سیمیۆلۆژی د شروڤه‌كرنییدا:

(جون فیسك John Fiske) د پەرتوكا خو (Television Culture) (رەوشەنبیری تەلەڤزیونی)دا باسئ شروڤه‌كرن گوتارین دبیتئ و بهیستئ دكەت و دیارکرن و اتایین ئەوان یین ناشرکا و ڤه‌شارتی ب ریکا ڤه‌كرن کۆمه‌كا كۆډین جفاکی، تەكنیکی و ئایدۆلۆژی (Fiske, 1987: 4). چەوايیا بەرهمه‌یینانا و اتایی نیکه ژ نارمانجین سەرەکی یین ئەوی د پەرتوكا ئەویدا. (جوڤن فیسك)ی ئەف مۆډیله بۆ شروڤه‌كرن بابەتین ل سەر شاشه‌یا تەلەڤزیونی دهیته پەخشكرن وەكو (پروگرام، دەنگوباس، دراما، فیلم و... هتد) دانایه. ب دیتنا ئەوی ل دەمی مه بقیت ئەم نیک ژ ئەفان بابەتان شروڤه‌كەمین؛ بیدقیه كۆډین ئەوی ڤه‌كەمین. ل ئەڤرئ بۆ شروڤه‌كرن گوتارا سینه‌مایي یا فیلمان دئ مفای ژ ئەفئ مۆډیلئ وەرگرین.

ئەف مۆډیله پینكەتییە ژ دیارکرن كۆډین سەرەکی ئەوین د گوتارا دبیتئ و بهیستنییدا دهیته بكارهینان و پەیه‌ندیین ئەوان ل گەل نیک. كۆد پینكەتییە ژ سیستەمه‌كئ هیمایان كو ل بن دەسته‌لانا هەندەك یاسایان

جفاکی، رەوشتی، بیروباوەر، هەلووست ... هتد یئ وەرگره‌ڤه (Krysanova, 2017: 15).

3- (نەمبیرتو نیکو) كۆدی پیناسه دكەت، كو گو‌هۆرینا ریکخستنه‌كییە بۆ ریکخستنه‌كا دی(عباس، 2020: 60). ل ڤیرئ نامازەیی دەته ریکخستنا مەدلوولان. هەروەسا (نیکو) دیارکەت كو كۆد نەپروسیسه‌كه بۆ پەیه‌ندیكرنئ، بەلكو پروسیسه‌كه بۆ گو‌هۆرینئ د ناڤه‌را دوو سیستەماندا(ایكو، 2005: 400). تشتئ گرنگ ل ڤیرئ ئەوه كو هەردوو سیستەم پەیه‌ندییئ د ناڤه‌را نیکدا دكەن.

4- ل دویف (تشاندرل)ی كۆد سیستەمه‌كه ژ رەمزان یان هیمایان بۆ ڤه‌گۆه‌استنا پیزانینان ژ خالا ژیدەری بۆ خالا گەهشتئ(تشاندرل، 2002: 30-31).

5- (چیرالڤ برنس) دیارکەت: كۆد سیستەمه‌كه ژ پیڤەر، یاسا و ڤه‌یدان كو نامازەیی دەنه ناڤه‌رۆك و بناغەیی نامەیی. ئەف كۆده ب كیمی یئ هەقبەشنە د ناڤه‌را فریکه‌ری پیمای و وەرگرئ ئەویدا(برنس، 2003: 33).

6- (حۆشی) دبیزیت: كۆد ئەو زمانه ئەوئ ئەم بكاردهینین داکو پەیه‌ندیكرنئ ل گەل كەسین دی بکەمین(حۆشی، 2006: 462). ل ڤیرئ دیارکەت دا نیاسینا سیستەمه‌كئ ریکه‌فتئ ژ یاسایان بکەمین كو ریکئ دەته بۆ بەرهمه‌یینانئ و تیگەهشتنا دهقی.

7- ژ لایئ خۆڤه (شیرزاد سەبری عەلی) ل دۆر كۆدی دبیزیت: " كۆد سیستەمه‌كه ژ هیمایان كو ژ یاسایین هەڤشك د ناڤه‌را فریکه‌ری و وەرگریدا پینكەتییە و د پروسیسا پەیه‌ندیكرنیدا پشتبەستن ل سەر دهیته كرن. ئەف كۆده ژبۆ ڤه‌گۆه‌ازتتا و اتایی د ناڤه‌را تاكه‌كەسین جفاكیدا دهیته بكارهینان، ئەڤجا ئەف كۆده چ ب شپوئ زارەکی بهینه گۆتن، یان ب شپوئ نفیسینئ بهینه نفیسین كو ژ لایئ فریکه‌ری دەستبندكەت و ل دەف وەرگری ب دوماهی دهیت" (عەلی(B، 2020: 546).

2-2-5 كۆڤه‌كرن Decoding:

كۆڤه‌كرن پینكەتییە ژ ڤه‌كرن ئەوی كۆډئ هاتییە ناراسته‌كرن ژ لایئ فریکه‌ریه بۆ وەرگری. ئەڤه ژی د مینیتە ل دۆر جوړئ كۆډكرنئ، كا ب شپوهیه‌كئ ناشرکا و راسته‌وخو هاتییە فریکرن یان ب شپوهیه‌كئ نەراسته‌وخو و ڤه‌شارتی. هەكه ب شپوهیئ دەستبندكئ بیت ئەڤه پیدڤی ب شیانین مەزنین هزری و دەوروبەری نینه، بەلكو ب شپوهیه‌كئ راسته‌وخو د مەبەستا فریکه‌ری دگه‌هیت و كۆدان ڤه‌كەت. بەلئ ئەگەر ب شپوهیه‌ئ ڤه‌شارتی هاتینه كۆډكرن؛ ل ئەوی دەمی وەرگری پیدڤی ب دەوروبەری و پراگماتیکئ هیه داکو بشیت ئەوی كۆدی ڤه‌كەت و ل مەبەستا فریکه‌ری بگه‌هیت.

هەروەسا تاكو وەرگر ب كاری ڤه‌كرن كۆدان راببیت پیدقیه چەند شیانەك ل دەف هەین، وەكو:

1- شیانین تیگەهشتنا ناخۆتتا زارەکی هەین و جوداھییی د ناڤه‌را هزرین سەرەكیدا بکەت.

2- شیانین گوهدانا تیگەهشتئ هەین ژبۆ مفا وەرگرتنئ.

په‌یښی و دیارکرنا هزرین دیار و قهشارتی(رجاء، 2016-2017: 50)..

هەر سێ جۆرین دیالوگی(حسین، 2018: 423) د گوتارا سینماییا نه‌فی فیلمیدا به‌رجسته بووینه. نه‌وژی:

أ- ئه‌و دیالوگا نه‌کتر ددرکینیت و وینه‌ی نه‌وی ل سهر شاشه‌ی. ئه‌ف جۆره ب دریزاییا فیلمی د ناڤه‌را نه‌کتراندا هاتیه بکاره‌یان. ب شپوهیه‌کی گشتی د سینه‌ماپیڤا ژێ پشتبه‌ستن ل سهر ده‌یته کرن. ئه‌فی جۆری گه‌له‌ک کاریه‌گری هه‌یه، چونکو بینه‌ر دشتیت دیمێ که‌سایه‌تیان ببینیت.

ب- دیالوگا مه‌ گوهر لئ دبیبت به‌لئ ئه‌م وینه‌ی رویدانه‌کا دی ل سهر شاشه‌ی دبینن. ئه‌ف جۆره ژێ د نه‌فی فیلمیدا هاتیه بکاره‌یان. ب تایبه‌ت د گرتنه‌ین د ترومپلنیدا هاتینه وینه‌کرن. گرنگیا نه‌فی جۆری یا د دیارکرنا ژینگه‌ه و ده‌وروبه‌ریدا نه‌وی دیالوگ تیدا ده‌یته کرن.

ت- مۆنۆلۆگ: ئه‌وه یا مه‌ گوهر ل ده‌نگێ که‌سایه‌تی دبیت بئ ئه‌م ببینن یئ دناخفت. ئه‌ف جۆره ده‌ربهری ژ تشتین قهشارتی و ده‌روونی بینه‌ که‌سایه‌تی دکه‌ت. هه‌روه‌سا پنه‌کاته‌یه ژ نه‌وان گوتننن که‌سایه‌تی ددرکینیت کو ده‌ربهری ژ تشته‌کی دکه‌ت بئ چاقریکرنا به‌رسفه‌کی ژ گوهداری. وه‌کو (ستران، ناخفتنا ل گه‌ل خۆ...هتد). ئه‌فه ژێ د فیلمیدا به‌رجسته‌بوویه ب ریکا سترانان. چ ل ده‌می که‌سایه‌تی دبیزیت یان ل ده‌می وه‌کو پنه‌گوتن ژ لایئ هنده‌ک که‌سایه‌تیانقه ده‌ینه گوتن.

دیالوگی د نه‌فی فیلمیدا چه‌ند ئه‌رکه‌ک دیتینه، ژ نه‌وان: 1- نه‌و رویدان و چیرۆکا فیلم قه‌دگه‌یریت؛ ب ریکا دیالوگی هاتیه دیارکرنا. ئانکو چیرۆک و رویدانن فیلمی پنه‌شهرینه.

2- ب ریکا دیالوگی که‌سایه‌تی هاتینه ده‌ستنیانکرنا. قاره‌مانن فیلمی پنه‌ هاتینه نیاسین. ره‌فتار، بیرۆبۆچوون، هزر...هتد هاتینه دیارکرنا. هوسا ب وینه‌کرنا که‌سایه‌تیان رابوویه. ئانکو ده‌ستنیانکرنا که‌سایه‌تیان ناخفتنه‌کهر و گوهداری دیالوگی.

3- دیالوگی شیاپه بینه‌ری به‌ره‌هه‌یکه‌ت بو وه‌رگرتنا نه‌وان پیزانینان نه‌وین چیکه‌رین فیلمی قیابن بگه‌هینن. هوسا نافراندنا سه‌قاهه‌کی ده‌روونی یئ گونجای بو بینه‌ری په‌یداکریه.

4- گه‌له‌ک ژ هزر، بۆچوون، دبتن و تشتین دی ب ریکا دیالوگی هاتینه دیارکرنا، له‌ورا ب گه‌هاندنا پیزانینان بو بینه‌ری رابوویه.

5- دیالوگ ئه‌ک بوو ژ تشتین سهرمه‌کی نه‌وین گوتارا سینه‌مایا یا نه‌فی فیلمی پشتبه‌ستن ل سهر کری. هوسا هاریکاربوویه د جیه‌جیکرنا کارئ سینه‌ماپیڤا و گه‌هاندنا نه‌وی بو قوناغین دوماهیه‌ی.

دوو/ کۆمپنتاری: ئه‌و ده‌نگه نه‌وی ل گه‌ل وینه‌ی ده‌یته به‌یستن. پنه‌کاته‌یه ژ کۆمپنتاریه‌کی کو ل گه‌ل نیشاناندا وینه‌یان ده‌یته بکاره‌یان بو دانا چه‌ند زانیاره‌کان ل سهر نه‌وی. د فیلمی (ده‌ربازبوون ژ غوباری) دا کۆمپنتاری نینه.

کار دکهن. ئه‌ف یاسایه ده‌ینه دابه‌شکرنا د ناڤه‌را نه‌ندامین ره‌وشه‌نبه‌ریه‌که‌یڤا، کو ده‌ینه بکاره‌یان بو به‌ره‌مه‌یانان و اتایان. کۆد هنده‌ک به‌ندکرنا د ناڤه‌را به‌ره‌مه‌یه‌نر، ده‌ق و جه‌ماوه‌ریدا، کو بریتینه ژ سیسته‌مه‌کی هه‌مایان نه‌وین دکه‌شه‌ل بن هنده‌ک ریکه‌هه‌تن و یاسایان. ئه‌ف یاسا و ریکه‌هه‌تنه بینه هه‌قه‌هشن د ناڤه‌را نه‌ندامین ئه‌ک ره‌وشه‌نبه‌ریدا و ده‌ینه بکاره‌یان بو به‌ره‌مه‌یانان و اتایان و گشتیکرنا و به‌لافکرنا نه‌وان د نه‌وی ره‌وشه‌نبه‌ریدا (Fiske, 1987: 4).

2-3 کۆدین جفاکی د گوتارا فیلمی سینه‌مایا (ده‌ربازبوون ژ غوباری) دا

(جۆن فیسه‌ک) مۆدیل خۆ د سێ ئاستاندا پنه‌شکێشه‌کته‌ت. ئاستی بیه‌کی ل ژیر ناڤی (راستی) دیار دکه‌ت کو بۆیه‌رکه تیدا فیلم بخۆ ده‌یته کۆدکرنا ب ریکا کۆدین جفاکی. بو نمونه: ده‌نگین درکاندی، جلوبه‌رگ، مکیاژ، ئیکسیسوار، ژینگه‌ه(ده‌م و جه‌)، دیکۆر، که‌سایه‌تی و ره‌فتار. ل قه‌یرئ دئ هه‌ر ئه‌ک ژ نه‌فان جودا د فیلمیدا دیار و شه‌وه‌که‌مین.

- ده‌نگین درکاندی:

مروّف بو تیه‌گه‌هه‌شتن و ده‌ربهری مفا‌ی ژ هنده‌ک ده‌نگان وه‌ر دگرن و بکاره‌یه‌نن کو زمانه‌کی پنه‌که‌هینن. زمانه‌کی خودان یاسا و ده‌ستوور و فه‌ره‌نگه‌کا تایبه‌ت بخۆفه. هوسا ده‌نگین درکاندی پنه‌کاته‌یه ژ نه‌وان ده‌نگین مروّف به‌ره‌مه‌یه‌نن. ب ریکا زمانی د شیانداپه که‌سایه‌تی پنه‌ به‌ینه دیارکرنا و نیاسین، چونکو هنده‌ک زانیاریان ده‌رباره‌ی که‌سایه‌تی دده‌نه بینه‌ری ژ لایئ ناسنامه، بارئ جفاکی و نابووری...هتد(قه‌شاطی، 2019: 467).

د فیلمی (ده‌ربازبوون ژ غوباری) دا چه‌ند زمانه‌ک هاتینه بکاره‌یان. نه‌وژی:

- زمانی کوردی، ب هه‌ردوو دیالیکتین (کرمانجیا سهری/ گوڤه‌را به‌هه‌ینی و دیالیکتا کرمانجیا ناڤه‌راست/ گوڤه‌را سوورانی) قه‌. به‌لئ ب شپوهیه‌کی سهرمه‌کی پشتبه‌ستن ل سهر (دیالیکتا کرمانجیا سهری/ گوڤه‌را به‌هه‌ینی) هاتیه کرن. چونکو که‌سایه‌تی و قاره‌مانن فیلمی سهر ب نه‌فی زمانی و دیالیکته‌یه نه‌.

- زمانی عه‌ره‌بی، مفا ژ نه‌فی زمانی هاتیه وه‌رگرتن، چونکو هنده‌ک که‌سایه‌تی د فیلمیدا ب ره‌گه‌ز عه‌ره‌ب له‌ورا ب نه‌فی زمانی دناخفتن.

- زمانی ئینگلیزی، ئه‌ف زمانه ژێ د نه‌فی فیلمیدا بکاره‌یه‌یه ب ریکا سهربازین نه‌هریکی نه‌وین وه‌کو که‌سایه‌تی رۆل د فیلمیدا گه‌یرای.

ده‌نگین درکاندی ب شپوهیه‌کی گشتی ب دوو شپوه‌یان ده‌رکه‌هتینه، نه‌وژی:

ئه‌ک/ دیالوگ:

ریکا په‌وه‌ندیکرنتیه د ناڤه‌را که‌سایه‌تیاندا. به‌هرا پتیریا جاران ناخفتنه‌کا بابته‌ی، کورته‌ر، روون و ناشرکایه. مفا ژێ ده‌یته وه‌رگرتن بو په‌یداکرنا جیاوازیان د ده‌ربهریڤا و ده‌ستنیانکرنا و تیه‌گه‌هه‌شتا هه‌سته‌ی مروّفان ب ریکا نه‌و په‌یه‌قین ده‌ینه گوتن و نه‌وا ل پشت

- 1 - نامیرەك بۆ دیارکرنای وینەئە: ھەر وەكو ل دەمئە وەرگێرانئە.
- 2 - نامیرەكئە دەربرینا سینەمایئە ب رێکا ئەوئە لیستا پشکداران دەئیتە دیارکرن.
- 3 - وەكو ئیندیکس ل دوپف تێگەھئە (پیرس)ی کو لەقتەپەکا نێزیک بۆ مانشتیئە رۆژنامەپەكئە یان کارتەكئە... ھتد.
- 4 - ھەر وەسا د شیانداپە ل گەل وینەپە لئوگ دەریكەش. وەكو: داتابین نفیسی بۆ دیارکرن ناقونیشانین جەھكئە یان لۆگویی كۆنفرانسەكئە... ھتد(ابراقن، 1997: 211).
- د ئەفئە فیلمیدا ب چەند شیوہەپەکان بکارھاتینە. ژ ئەوان:

چونکو پتر د فیلمین دوکیۆمینتاریدا دەئیتە بەرجەستەکرن ب رێکا ئاھفتنا کۆمیتتەری. ئارمانج ژئە پرکرنای قالاھیبیا ژ ئەنجامئە کەرستەپە بابەتی پەیدابیت. ب شیوہەكئە گشتی رێژمیا کۆمیتتاریپە کیمترە ژ رێژمیا وینەئە، چونکو سینەما زمانئە وینەپە پتر ژ زمانئە دەنگئە(عبدالرزاق، 2016: 39).

ھەر وەسا زمان وەكو نفیسین ژئە د گوتارا سینەماییدا دەئیتە بکارھینان. ئەو ژئە ب رێکا داتابین نفیسی.

- داتابین نفیسی:
داتا و تیبینین نفیسی نیک ژ ئالاقین دیار و گرنگین گوتارا سینەمایینە. د شیانداپە ب چار شیوہیان بەئینە بکارھینان:

وینەپە ژمارە(2)

وینەپە ژمارە(1)

- جلۆبەرگین گشتی (قەمیس و پەنتەلوون و تیشیرت.... ھتد)
- ل دوپف ئابینان:
 - جلۆبەرگین مۆسلمانان (جلۆبەرگین مەلایئە مزگەفتئە).
 - جلۆبەرگین کریستیانان (جلۆبەرگین قەشەئە).
 - ل دوپف سەربازان:
 - سەربازین کوردی (پیشمەرگە). خالا جەھئە تیبینین ل قیرئە ئەو، کو وەكو دیار فیلیم ل سالا (2003)ئە ھاتینە بەرھەمھینان. ل ئەوئە دەمئە یەكەمین پیشمەرگەئە ھاتوونە دانان و ببوونە خودان چلکین سەربازی بین تاپیت. ئانکو پیشمەرگەئە (جلۆبەرگین کوردی) بکارنەدھینان بەلكو خودان جلۆبەرگین سەربازی بین تاپیت بوون. بەلئە د ئەفئە فیلمیدا پشتبەستن ل سەر بین کوردی ھاتینە کرن. ئەفئە ژئە بەر تاپیتەمەندئە و رەمزپەتە ئەوانە، کو چیکەرین فیلمی رابووینە ب ھەلبژارتنا ئەوان.
 - سەربازین ئەمریکئە.
 - سەربازین عەرەبان (بەعسئە).
 - ژ لایەكئە دپقە جلۆبەرگان گەلەك ئەرك د ئەفئە فیلمیدا دیتینە، ژ ئەوان:
 - 1 - ئەركئە راگەھاندنئە: کو ھندەك زانیاریان ل سەر كەسایەتیان ددە بینەری، وەكو: بارئە جفاكئە، لایەنئە ئابینئە، نەتەوہ، سەردەم،.... ھتد. بۆ نمونە ب رێکا ئەوان:
 - نەتەوہ ھاتینەدیارکرن. کورد، عەرەب و ئەمریکئە.

د وینەپە ژمارە(1)دا، مفا ژئە ھاتینە وەرگرتن بۆ دیارکرنای جەھئە. وینەپە ژمارە (2) بۆ دیارکرنای ناقئە دەرھینەری ھاتینە بکارھینان.

- **جلۆبەرگ:**
ئەو چلکە ئەوین ئەکتەر ل بەر خو دکەن ل دەمئە ب رۆلئە کەسایەتیان د گوتارا سینەماییدا رادین. مفا بۆ مەرھمەتین جوانکاری و درامایی ژئە دەئیتە وەرگرتن. شیانین مەزن بین ھەین بۆ گەھاندن و ناماژەکرنئە ب بابەتئە مەرھم ژئە. رێکەکا دەربرینئە یا تاپیتە د شیانداپە کەسایەتی پئە بەئیتە نیاسین. ھەر وەسا خودان رۆلین رەمزینە درویداناندا(فرحان، 2011: 173).

جلۆبەرگ ژ ئالاقین گرنگە د فیلمئە سینەماییدا. د ئەفئە فیلمیدا جلۆبەرگین کوردی، عەرەبی، سەربازی ھاتینە بکارھینان. ھەلبژارتنا ئەوان یاگۆنجای بوو ل گەل کەسایەتی، دەمئە، جفاكئە.... ھتد. ھەلبژارتنا گۆنجای یا جلۆبەرگان ھاریکارە بۆ چارەکرنای رویدانان د فیلمئە سینەماییدا و جەختئە ل سەر کریارا رازیکرنئە و راستگویی ھونەری دکەن. ئەوژئە ب پشتبەستنئە ل سەر ژیدەرین مێزوویی و دیتنن ژیانای رۆژانە کو دیزاین و مۆدیلن جوداجودا بخۆفە دگرن. ھوسا شیانە چەند راستئە و پیزانینان بدن. وەكو: رەگەز، بارئە ئابووری، جفاكئە، جۆرئە کاری، ئابین، نەتەوہ.... ھتد. بۆ نمونە:

- بکارھینانا جلۆبەرگان ل دوپف نەتەوہیان:
- جلۆبەرگین کوردی (شەل و شەپکین زەلامان و کراس و فیستائین ژنان).
- جلۆبەرگین عەرەبی (عەگال و دشداشەیین زەلامان و عەبا و بێچەمین ژنان).

وینه‌یی ژماره (4)

وینه‌یی ژماره (3)

- سەرباز هاتینه دیارکرن. سەربازین کوردی (پیشمەرگه) و بێن ئەمریکی و بێن عەرەبان هاتینه ژیکجوداکرن.

وینه‌یی ژماره (7)

وینه‌یی ژماره (6)

وینه‌یی ژماره (5)

ئابین هاتینه دیارکرن. ب ریکا دیارکرن کەسایه‌تین ئابینی. و مکو مه‌له و قه‌شه هاتینه دیارکرن.

وینه‌یی ژماره (9)

وینه‌یی ژماره (8)

- هه‌لبژارتنا جلۆبه‌رگین کوردی بێن پیشمەرگه‌ی بۆ قارمانین سه‌ره‌کی بێن فیلمی؛ هاریکاره بۆ کاریگه‌ریی ل سه‌ر بینه‌ری ژ به‌ر ئه‌و به‌ها و رهمزیه‌تا ئه‌وان هه‌ی. - نیشانده‌نا که‌سین خراب ب جلۆبه‌رگین (به‌عه‌سی)یان هاریکاره بۆ وه‌رگرتنی ژ لایێ بینه‌ریقه. ژ به‌ر ئه‌و واتا و پراگه‌هاندنن ئه‌و هه‌لده‌گرن. - چینه هه‌ژار ب ریکا جلۆبه‌رگین تابه‌ت هاتینه دیارکرن.

- مکیاژ (مه‌یک ناپ):

مه‌یک ناپ پیکه‌اتییه ژ راسته‌کرن، جوانکرن و ده‌ستکاریکرنی د رۆخساری کەسایه‌تیاندا و ناماده‌کرن

2 - ئه‌رکی درامایی: کول دویف جورئ رۆلی د ناه کارئ سینه‌مايیدا هه‌ر کەسایه‌تییه‌کی پندقی ب شێوه‌یه‌کی تابه‌ت یی جلۆبه‌رگان هه‌یه. بۆ نمونه: - قارمان ب جلۆبه‌رگین پیشمەرگه‌یه. - که‌سین خراب ب جلۆبه‌رگین (به‌عه‌سی)یانه. - که‌سین هه‌ژار ب هه‌ده‌ک جلۆبه‌رگین تابه‌تن. 3- ئه‌رکی رازیکرنی: ل دویف جور و شێوه‌یی جلۆبه‌رگان؛ ده‌ره‌ینه‌ر ده‌شێن هه‌زین خۆ ب گه‌هینه‌ بینه‌ران، چونکه جلۆبه‌رگین گۆنجای بینه‌ری به‌ره‌هه‌فکه‌ن بۆ وه‌رگرتنا هه‌زین ئه‌و کەسایه‌تی پیشکێشه‌که‌ت. بۆ نمونه:

1987: 123-124) د ئەفی فیلمیدا ژى ئەف هەردوو جۆره بەرجسته بووبه. ب ئەفی شێوهی: 1 - مکیاژئ تاییهت: ئەوئ بو نافراندن و چیکرنا هندهك ساخلمتین فیزیکی دهئته بکارهینان؛ مفا ژئ هاتییه وەرگرتن د ئەفی فیلمیدا و چەند جارەکان هاتییه بکارهینان. بو نمونه:

ئەوان بو دەرکەفتنی ل بەرامبەری کامیرەیی. ئیک ژ پیدفین تەمامکەرە بو بەرجستهکرنا سیما و دەروونین کەسایهتییان ئەوین دقین بهینه نواندن(فرحان، 2011: 174). دشیت سیمایین هەر کەسایهتییەکی دروست بکەت وەکو رویدانی دقیت کو یا گونجای بیت ل گەل رۆلی (جاسم، 2018: 219). ب شێوهیەکی گشتی دوو جۆرین مکیاژئ بین هەین، ئەوژئ (مکیاژئ تاییهت و مکیاژئ گشتی)بە(دالی،

وینەیی ژماره (10)

ئەفە ژى بووبه ئەگەر کو بەردەوام پیدفی ب ئەفی مکیاژئ هەبیت. ب- مکیاژئ راستفەکرئ: ئەفە دهئته بکارهینان بو بەرهفکرنا کەسایهتییان ل دویف رۆلی ئەو پئ رادین. بو نمونه:

2- مکیاژئ گشتی: ئەف جۆره یئ گشتییە بو هەمی ئەکتران دهئته دانان. د ئەفی فیلمیدا مفا ژ هەر دوو جۆرین ئەفی مکیاژئ هاتییه دیتن. ئەوژئ: أ- مکیاژئ جوانکاری: ئەفە بو هەمی ئەکتران بکارهاتییه. بو هندی پتر بهینه بەرچاف. چونکو بهەرا پتریا گرتەیین فیلمی ل جەین فەکری هاتییه دروستکرن؛

وینەیی ژماره(11)

- نیکسیسوار: نیکسیسوار نافەکه دهئته بکارهینان بو هەر تشتەکی خودان تاییهتەندی و سیفەتەکی تاییهت کو د گرتە و دیمەناندا پیدفیاتئ پئ هەمی. ئانکو ئامیرە و تەمامکەرین پیدفینە بو دیمەنی. پەیفەکا گشتییە بو هەمی تشتان. وەکو: کەلۆپەل، ناقمالی، زرزرک،...هتد(التلمسانی، 2001: 24). د ئەفی فیلمیدا هەلزارتتا نیکسیسواران یا گونجاییوو ل گەل رویدانان ژ لایئ دەمی، جەیی، بارئ جفاکی، کەسایهتی...هتد. بو نمونه:

ب شێوهیەکی گشتی مکیاژئ چەند ئەرکەك د ئەفی فیلمیدا دیتنە، ژ ئەوان: 1 - دیارکرنا سالۆخەتئ کەسایهتییان ژ لایئ ساخلمەمی، کەیف، نەخۆشی...هتد. 2- زیدکرنا جوانی و سەرنجراکشانی و نەهیلانا کیماسییین ئەکتران. 3- بەرهفکرنا ئەکتران داکو بشین رۆلین خۆ باشتر بگنرین، چونکو مکیاژ هاریکارییا ئەکتران ژى دکەت داکو پتر ل گەل رۆلی بژین. بو نمونه: دیتنا ئەکترەری بو برینهکی یان رەنگی خوینی ل سەر لەشئ خۆ دئ شیت پتر خۆ ل گەل رۆلی بگونجینیت.

وینەیی ژمارە (13)

وینەیی ژمارە (12)

أ- ئەوین تاییەت ب دیمەنانقە: ناماژەیی دەنە جۆری جەیی و ئاستی ئەوی و جۆر و ئاستی کەسابەتیی لئ دژین. بۆ نمونە:

بکارهینانا (شخاتە)یی بۆ هەلکرنا ئاگرئ جگارەیی، هەروەسا جۆری ترومبیلی چەواییا داگرنتنا پانزینی؛ یین گونجاینە ل گەل ئەوەی دەمی یی فیلم باس لئدکەت. ب شتێوەیکئ گشتی دوو جۆرین ئیکسیسواران (بویکر و سلام، 2015-2016: 119). هاتینە بکارهینان، ئەوژی:

وینەیی ژمارە (13)

بکارهینانا تەنەکئ بۆ کیشانا ئاقئ.

ب- ئەوین تاییەت ب ئەکتەرانقە: ئیکسیسوارین کەسینە، ئەوین ئەکتەر بکار دەهینن. بۆ نمونە:

وینەیی ژمارە (14)

دیکتور پیکهاتییه ژ هەمی جۆر و شتێوەیین ل پاشکویا جەیی وینەکرئ دەینە دیتن. دبیت ژوورەکا ئاکنجیبوونئ، زنجیرەیکە چیایان یان گۆرەپانین فەکری یین بەرفرە...

رستکەکا (خاچ)ەک پێقە ناماژەیی دەتە کەسین سەر ب ئایینەکئ تاییەتقە ئەوژی (مەسیحیەتە).
- دیکتور:

هاتییه کرن. ئەوین دهربرینی ژ سروشتی ژین و ژیار و راستییا جفاکی، ئابووری و رهوشه‌نبیرییا کەسایه‌تیان دکهن. ب شیوه‌یه‌کی گشتی دیکۆر یێ گونجاییوو ل گهل جھی، دەمی، دەوروبه‌ری میژوویی و باری جفاکی... هتد. بۆ نمونه:

هتد بیت(نایلی و سلمی، 2019: 40). د ئەفی فیلمیدا وەکو ئالفه‌کی گرنگ د گوتارا سینه‌ماییدا هاتییه دیتن، چونکو یێ هاریکاره بۆ په‌یدا کرنا ره‌هه‌ندی دراماتیکیی گونجای. ل دویف جوړی بابەتی ئەفی فیلمی سینه‌مایی؛ پشتبه‌ستن ل سه‌ر دیکۆرین ده‌ستنیشانکری و تاییه‌ت

وینەیی ژماره (15)

هه‌رفتی یان نیمچه هه‌رفتییه. ریکین خراب و پاشماین تشتین سووتی پیڤه دیاره. ب شیوه‌یه‌کی گشتی وەکو کافله‌کی هاتییه نیشان‌دان. دیکۆری چەند گرنگی و ئەرکه‌ک هه‌نه ب تاییه‌تی دیارکرنا چەند راستییه‌کان ل سه‌ر کەسایه‌تیان و سروشتی جھی. وەکو: باری ئابووری، دەمی دهربرینی ژئ دکه‌ت یان رویدان لئ په‌یدادبن. له‌ورا یێ جیاوازه ل دویف جیاوازییا سروشتی فیلمی و بابەتی ئەمی(المصری، 2010: 459). ژ ئەرکین دیکۆری د ئەفی فیلمیدا:

دیکۆری ل قیری ئاماژه‌یی دده‌ته جھی شه‌ر لئ هاتییه ئەنجام‌دان. ب شیوه‌یه‌کی گشتی دیکۆر ب چەند شیوه‌یه‌کان ده‌یته بکاره‌یان(التلمسانی، 2001: 21-22)، به‌لئ ئەوی د ئەفی فیلمیدا به‌رجسته‌دبیت دیکۆری راسته‌قینه‌یه. ئانکو ئەوی ده‌یته نیشان‌دان یێ دروسته و راسته‌قینه‌یه، وەکو ده‌رگه‌ه، په‌نجهر و دیوار... هتد. ئەفه ژئ قه‌دگه‌ریته هندی، کو به‌هرا پتریا فیلمی ل جه‌ین سروشتی و قه‌کری هاتییه وینه‌کرن. ئەفی چەندی ژئ پتر دوور هێلی یا دایه فیلمی دویر ژ خه‌یالی و چیکرن، هوسا گرتە پتر یا راسته‌قینه‌یی بوو.

أ- ئاماژه‌یی دده‌ته جھی و دەمی: ب ریکا ئەو دیکۆرین بکاره‌تی بینهر هه‌ست ب جھی و دەمی دکه‌ت. ب-

دەرباره‌ی ئافاهی، ریک و دیکۆران ب شیوه‌یه‌کی گشتی دیاردبیت کو جه‌ه‌که شه‌ر لئ په‌یدابوویه. ئافاهین

وینەیی ژماره (16)

ت- ئاماژه‌یی دده‌ته باری ده‌روونی: ئەوژی ل دویف دیکۆرین گرتەیی کو بینهری به‌ره‌ف دکهن ژ لایی ده‌روونیفه‌ داکو ل گهل بژیت.

وینهيی ژماره (17)

ث- ناماژهيی دده‌ته جوړی فيلمی: ب ریکا بکاره‌ینانا دیکورین تایبته جوړی فيلمی دیارديت. ومکو کومیدی یان تراژیدی...هتد.

وینهيی ژماره (18)

ج- زیده‌کرنا ئالاقی جوانکارییی: جهی ب شیوه‌یه‌کی جوان نیشاندته و کیماسیان به‌رزه دکته. ح- ده‌ست‌نیشانکرنا قه‌باره‌ی: کو جهی نواندی ده‌ست‌نیشاندکته ئه‌چا چ یی مهن یان بچویک بیت.

وینهيی ژماره (19)

هزران بکته؛ ئه‌وین دهره‌ینهری دقیت بگه‌هینیت(عبدالهی، 2018: 246). جهی د گوتارا سینه‌ماییا ئه‌فی فیلمیدا وانا و ده‌لاله‌تین تایبته هه‌نه، ب پله‌یا ئیکی دهربرینی ژ دهم و جهی رویدانین فیلمی هه‌روه‌سا سرؤشتی ژینگه‌ها جفاکی، ره‌وشه‌نیری و ئابووریا که‌سایه‌تیاں دکته. ئانکو خودان ره‌ه‌ندین میژوویی، بیروب‌اوهری، ماددی، جفاکی و دهروونیه. جهی رویدانین ئه‌فی فیلمی؛ هیلا د ناقبه‌را هه‌ریم‌ا کوردستانئ و عبراقیدایه. ئه‌فه ب شیوه‌یه‌کی به‌رچاڤ دیارديت ب ریکا ئه‌ نیشاندانا چه‌ند وینه و گرته‌یان.

- ژینگه‌ه(دهم و جه): ژ ینگه ب شیوه‌یه‌کی گشتی ئه‌م دهم و جهه ئه‌وی رویدان لی په‌یدادین. ئانکو دبیته دوو پشک، ئه‌وژی: جه و دمه.

- جه: جه ئافاکه‌ره‌کی سه‌ره‌کیه د گوتارا سینه‌ماییا هه‌ر فیلمه‌کیدا. ب ریکا ئه‌وان هویرکاتین بخوڤه دگریت؛ دهربرینی ژ گه‌له‌ک پزانین و هزران دکته. ومکو پیزانین جفاکی، ئابدؤلؤژی و بیروب‌اوهران. له‌ورا جه یی ده‌ست‌نیشانکری و ناراسته‌کریه داکو دهربرینی ژ ئه‌وان

ب- ئاستی نایدولۆژی: هزرین ئایولۆژی دینه نامیین کۆدکری د ناقبیرا تاکه‌که‌ساندا و ب ریکین پیوه‌ندیکنی بین جیاواز دهینه فهگۆه‌استن. ئەف کۆده دهینه گوه‌ورین بۆ هێما. بۆ نمونه: نیشان‌دانا مناره‌یه‌کا مزگه‌فتی یان خاچا دێرەکی.

بهرجسته‌کرنا جهی د گۆتارا سینه‌ماییا ئەفی فیلمیدا ل سەر چەند ئاسته‌کانه‌(زیوی، 2016: 130-131)، ژ ئه‌وان: أ- ئاستی دراماتیکی: ل فیرئ پشکدارییی د ئافراندا کاریگه‌ریین دراماتیکیدا دکه‌ت وه‌کو ته‌شویق، سوپرایز، به‌رزه‌کرن، نازراندن... هتد. ئەو ژ ب ریکا گوه‌ورینا پشته‌دیمنان ئه‌وین که‌سایه‌تی لی دلغن.

وینەیی ژماره‌(20)

هزرین بابەتی ژی دکه‌ت. پیوه‌ندیین جهی بین که‌سایه‌تیان ل گه‌ل ئیک و ل گه‌ل ژینگه‌ها ده‌وربه‌ری ئه‌وان؛ هاریکاره بۆ تیگه‌هشتنا مه و کارفەدانین مه بۆ ئەوا ل سەر شائشه‌یی رویدده‌ت. بۆ نمونه:

ت- ئاستی شیوه‌کاری: پیکه‌اتییه ژ ریزکرنا هیل، بارسته، قه‌باره، فورم و پیوه‌ندیین جهی ل ده‌می چیکرنا وینه‌یه‌کی کو نوینه‌رییا دوره‌ئیلی مه بکه‌ت، هه‌روه‌سا پشته‌گیریا هه‌لوسته‌تین دراماتیکی و دوخین ده‌روونی و

وینەیی ژماره‌(21)

ژ ریزکرنا که‌سایه‌تیان د وینه‌یدا دیاردبیت، کو که‌سی ئیک ژ هه‌مبیا سهره‌کیتره. ئەوه وه‌کو قاره‌مان و پتر رۆلی گرنگ هه‌یه، ل دویدا ئه‌وین دی. ئانکو ژ ریزکرن و جهی ئه‌وان ئەف چهنده دیاربوویه.

جه د فیلمیدا دبیته سی جور(سعود، 2014: 29)، ئه‌وژی: 1- ته‌لارسازی: ئانکو پاشکویی رویدانان ئافاهیه‌کی دروسته د جیهانا ده‌رفه‌دا هه‌بوونا خۆ هه‌یه.

وینەیی ژماره‌(22)

2- شپوه‌کاری: ټانکو جه ل گهل دهوروبه‌ری دهیته ریځستن ب هاریکارییا رهنګ و پروناهیبی بۆ هندئ
 جوانی و کویری و پیکهاتیا نه‌وی دیاربیبت کو وه‌کو
 که‌قالین شپوه‌کاری لیده‌یت.

وینه‌یی ژماره (23)

3- فیلمی: هر جه‌کی رویدانین فیلمی لی په‌یدابن کو
 چ هه‌بوونا راسته‌قینه‌یی نینه، به‌لکو بۆ فیلمی هاتینه
 چکر و دهینه ژ نافبرن پشتی ب دوماهیک هاتنا
 وینه‌کرنی. بۆ نمونه:

وینه‌یی ژماره (24)

ده‌می فیزیکی: ماوه‌یی دریزی و فه‌کیشانا فیلمییه ل
 سه‌ر شاشه‌یی، کو پیکهاتیه‌ی ژ (1:29) ده‌مژمیره‌کی و
 بیست و نه‌ خوله‌کان. هوسا ده‌یته هژمارتن ژ فیلمین
 سینه‌مای بی‌ن دریز (فینتورا، 2012: 329).
 1- ده‌می دهورونی: ده‌مه‌کی ټاشوپیه‌ گری‌دایه ب
 گری‌مانه‌کرنا خه‌یالا بینه‌ریقه. د نه‌فی فیلمیدا گونجاندن د
 ناقه‌هرا رویدانین فیلمی و ده‌می دهورونیدا هه‌بوو. ټانکو
 جوړه په‌کسانیه‌ک د ناقه‌هرا ده‌می فیزیکی و ده‌می
 دهورونیدا هه‌یه.

ده‌می میژووی، یان ده‌می دهوروبه‌ری: ټو ده‌می
 میژووییه نه‌وی چیرۆک و رویدان لی په‌یدابوین.
 چیرۆک و رویدانین فیلمی فه‌دگه‌رنه سالا (2003) پی. ل
 ده‌می شه‌ری ټازادکرنا عیراقی. نه‌ف چه‌نده ژ ب چه‌ند
 شپوه‌یه‌کان هاتیه‌ دیارکرن د نا‌ف فیلمیدا. بۆ نمونه:
 ل خوله‌کا (2) ژ فیلمی. قاره‌مانین فیلمی ل گهل
 هنده‌ک ژ که‌سایه‌تیبان بی‌ن ل پش ټله‌فزیوونئ کو ب
 شپوه‌یه‌کی راسته‌رخو دیمه‌نن ټیخستنا په‌یکه‌ری
 (سه‌دام) ل به‌غدا نیشاندده‌ن. نه‌ف رویدانه‌ژی د
 میژوویندا یا دیاره کو فه‌دگه‌ریته (2003/4/9) ز.

د نه‌فی فیلمیدا ل ده‌می هه‌لیژارتنا جهی چه‌ند خاله‌ک
 ل به‌رچاف هاتینه وهرگرتن، ژ نه‌وان:
 ا- ژینگه‌ها نه‌و جه لی (گوند، باژیر، زمنگین،
 هه‌ژار...)
 ب- گونجانا سرۆشتی جهی ل گهل رویدانین (جاده،
 ژوور، مزگه‌فت، سرۆشت...)
 ت- گونجانا سرۆشتی جهی ل گهل که‌سایه‌تی (جه
 ټامازه‌یی دده‌ته که‌سی).
 ټ- شپوه‌یی جهی (جه‌کی ټاقیه یان کافله).

- ده‌م:
 ده‌م چارچووه‌یه‌کی دیاره بۆ بابه‌تین سینه‌مای هه‌ر
 وه‌کو جهی. چ چیرۆک نین پشته‌ستنی ل سه‌ر ده‌می
 نه‌کهن. فیلمی سینه‌مای بخو ده‌مه‌که ژ رویدانین دیتی بی‌ن
 ل دویفتیکه‌تی کول جه و ده‌مین جیاواز رویدایه.
 ب شپوه‌یه‌کی گشتی سی جوړین ده‌می د گوتارا
 سینه‌ماییدا هه‌نه (مونس، 2017: 64). د نه‌فی فیلمیدا ژ
 ب نه‌فی شپوه‌یی دیاردن:

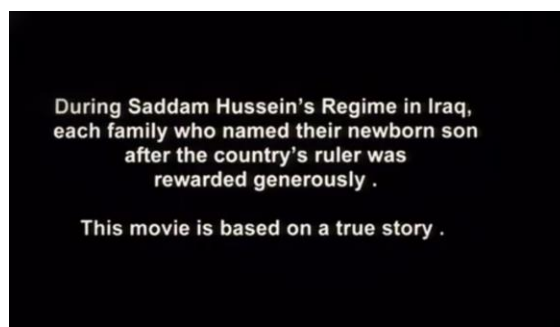
وینه‌یی ژماره (25)

97). پۆله‌کی گرنګ و سهره‌کی د ئاڤا کرنا گوتارا سینه‌ماییدا دگيرن، چونکو ئه‌و ناهنده ئه‌و رویدان ل دور دزقرن، ل دم و جهه‌کی دیارگری ژ ئاڤا کرنا چیکه‌رین گوتاری ب شيوه‌یه‌کی کو بینر ل گهل بژیت و کارتیکرنی ل هه‌ستین ئه‌وی بکه‌ت ژ لایئ قیان و کهر، داخبار و دلرشی هتد. ئانکو کهسایه‌تی ئالافی سهره‌کیه و ئالافین دی بین د خزمه‌تا دیار کرنا ئه‌ویدا. ب شيوه‌یه‌کی گشتی کهسایه‌تی د گوتارا سینه‌ماییدا دبنه چند جوره‌ک. ئه‌و ژی (کهسایه‌تیین لیزفرینه‌ر، کهسایه‌تیین ئاماژه‌کهر، کهسایه‌تیین بیره‌نهر) (هامون، 2013: 14). د ئه‌فی فیلمیدا نواندا چیرۆکه‌کا راسته‌قینه‌یی هاتیه‌ کرن، له‌ورا کهسایه‌تیین ئه‌وی به‌هرا پتر بین لیزفرینه‌رن. ئه‌ف چنده ژی د فیلمی بخودا ئاماژه پئ هاتیه دان.

دم د ئه‌فی فیلمیدا ب شيوه‌یه‌کی باش هاتیه به‌رجسته‌کرن. ئه‌و تشتین دهربرینی ژ ده‌می دکه‌ن وه‌کو (جه، نیکسیسوار، دیکور... هتد) ب په‌نگه‌کی دروست و گونجای هاتیه دیارکرن. بۆ نمونه: ژ لایئ جهیغه، ئاڤاهی و ریک و ژینگه‌ه یا گونجایه ل گهل ئه‌وی میژوویا فیلم دیارده‌که‌ت. هه‌روه‌سا ژ لایئ کهه‌سته‌یه‌ین کهسایه‌تی بکارده‌یین یا گونجایه، وه‌کو بکاره‌ینانا قاره‌مانی بۆ (شخاتی) ل ده‌می کیشانا جگاره‌یی. هه‌روه‌سا ئه‌و ترۆمبیلین دگرته و دیمه‌ناندا ده‌ینه بکاره‌ینان.

- کهسایه‌تی:

ئه‌که‌ترین سینه‌مایئ ئه‌و کهسایه‌تینه‌ کو پۆلی ئیک ژ کهسایه‌تیین فیلمی دگيرن و ل ژیر چاڤدیری و رینمایین دهره‌نهری نواندی دکه‌ن(گرکانی، 2002: 171). ستوینا سهره‌کیه‌ کارئ هۆنهری دلغین. وه‌کو سیم و ساخله‌تیین خو دبیته دال، مه‌دلولئ کهسایه‌تی ئه‌و واتایه ئه‌و ره‌نگه‌فدانا ئه‌وی دکه‌ت(بو‌غاهه، 2016-2017:

وینه‌یی ژماره (26)

هاتیه دانان. گه‌له‌ک جارن ئه‌ف ناهه‌ نیشانه و ئاماژه‌نه بۆ تشت و دیارده‌یین جفاکی، دهروونی، سیاسی و... هتد. ئاڤ هنده‌ک هیمایین واتایینه ئاماژه‌ییی دهنه هنده‌ک لایه‌نین میژوویی، ره‌وشنیری، جفاکی و دهروونی(بوفنغور، 2009-2010: 189). هه‌ر چنده د ئه‌فی فیلمی سینه‌ماییدا ئاڤ گه‌له‌ک بکاره‌هاتیه، بئتی هه‌ر سئ ئه‌که‌ترین سهره‌کی نه‌بن، ئه‌وژی: (گاره، سه‌فین و سه‌دام).

ب شيوه‌یه‌کی گشتی خالین گرنګ د شروقه‌کرنا کهسایه‌تیناندا پیکه‌اتینه ژ: (ئاڤ، سیمایین کهسایه‌تی و راده و چه‌واییا دهرکه‌تا ئه‌وان ل سهر شاهه‌یی). به‌لی چونکو چیرۆکا فیلمی ژ سهره‌اتیه‌کا راسته‌قینه‌یی هاتیه وه‌رگرتن؛ له‌ورا شروقه‌کرن ژی هاتیه گوهورین. ل ده‌می ژ لایئ سیمیلۆژیغه ته‌ماشه‌ی ئاڤونیشانین هه‌ر تشته‌کی وه‌کو ئاڤین (کهسایه‌تی، جه، دیارده) بان بکه‌ین دئ بینین کو ئه‌ف ناهه به‌هرا پتریا جارن ئاڤین هیمایینه بۆ مه‌ه‌ستین تابه‌ت ژ لایئ چیکه‌رین سینه‌ماییه

د ئەف فیلمیدا، کەسایه‌تین کورد، عەرب و ئەمریکی هەبوون. د شیاندايه ئەف چەندە ب هەندەک ریکان بهیته زانین، ژ ئەوان:

- ب ریکا هیمایین سەرەکی، وەکو: ناڤ، ناسناڤ، کنبه.
- ب ریکا هیمایین جلۆبەرگان: کا کەسایه‌تی ل سەر ب چ کومەلیقیه.
- هیمایین مۆدیلان: جلۆبەرگین، شەکرنا پرچی، مەیک ناڤ، دەق.
- هەروسا هەندەک ریکین دی ژ ی هەنه، وەکو:
- هیمایین دەربرین: تونا دهنگی، دەربرین، سەرچاق.
- هیمایین لقی: لقیین لەشی، سەما.
- هیمایین دوبری و نیزیکیا د ناڤه‌را کەساندا.
- هیمایین خوارن: ریکین پیشکشکرین، خوارن.
- هیمایین خرڤه‌وونین بکوم، وەکو:
- هیمایین نایینی وەکو کرنا نقیژ ل مزگه‌فتی.
- هیمایین ناھەنگین نەتەوی.
- هیمایین کاران.
- هیمایین یاریین وەرزشی.

- (گاره و سه‌فین) ناڤین دوو چیاين ديارين كوردستاني نه. ژ لايي سيميولوزيڤه چيا هيمايه‌كه بو بلندي، هيز، بهرگري، ژيان... هتد. ئەفە بخۆ وەکو ناسناڤ هاتينه بكارهينان. ئاماژه ب ئەفان هەردوو ناڤان د پەيوەندەين لاسلكيدا هاتيه کرن، لەمورا دبیت ئەم بخۆ بتنی ناسناڤين ئەكو ناڤين راسته‌قینه‌ين کەسایه‌تییان بن.

- (سەدام) ناڤه‌کی عەربیه. ئەو بخۆ هەر وەکو د فیلمی بخۆدا ژ ی ئاماژه بو هاتیه دان

کو ب ناڤی سەرۆکی عیراڤی یی ژ ناڤچووی (سەدام حسین) ی هاتیه ب ناڤکرین. داکو بهیته خەلاتکرین، چونکو نەریته‌ک ل دەڤ (سەدام) ی هەبوو ئەوین ب ئەوی د هاته ب ناڤکرین دهاتنه خەلاتکرین.

سێ کەسایه‌تییین سەرەکی د ئەفی فیلمیدا هەنه. ئەف چەندە ژ ی ب ریکا (مەملانی، بریار و قەدین) ئ دیاردبیت (کاوغیل، 2013: 106-117). کەواته چەوايیا نیاسینا کەسایه‌تییین سەرەکی یا گریدايه ب:

- رادەیا دەرکەتتا ئەوان ل سەر شاشه‌یی.
- چەوايیا نیشاندانا ئەوان ل سەر شاشه‌یی.
- ئەو کار و کریار و بریارین ئەو دکن و بجه‌دهین.

وینەیی ژماره (27)

بۆ نمونه:

ژ رەفتارین هەر دوو کەسایه‌تییین سەرەکی چەند ئەنجامه‌ک دیاردبن. ژ ئەوان:

ئیک ژ کەسایه‌تییین فیلمی کو پیشمەرگه‌یه‌کی کورده یی هەفسۆزه ل گەل زارۆکی عەرب. ئەف چەندە ژ ی قەدگریته هندی کو برایی ئەوی پیشمەرگه‌ی ل دەمی د ژبی ئەوی زارۆکیدا ل ئەنفالان بەرزەبوویه و ئەو برایی خۆ د ئەوی زارۆکیدا دبینیت. ئەف چەندە ژ ی د ئەفی گرتەپیدا

- رەفتار: رەفتار دۆخه‌که ژ کارلیکرینی د ناڤه‌را مروف و ژینگه‌ها ژ دەرڤه‌دا. به‌هرا پتیریا جارن وەکو به‌رسڤدانه‌کا رەفتاری یا بده‌ستڤه‌هاتی و فیرووی دەرکەفت. هەروسا پیکه‌اتییه ژ هەر کریاره‌کا مروف ب شتیه‌یه‌کی دیار یان قەشارتی ئەنجامدەت. د سینه‌ماییدا؛ پیکه‌اتییه ژ ئەوان کار و کریارین کەسایه‌تی ئەنجامدەن. ب ریکا قەکرنا کۆدین ئەوان د شیاندايه چەند پیزانین، واتا و دەلاله‌تین جودا جودا وەرگیرین.

وینەیی ژماره (28)

زارۆك بېرا ئەوی ل برایی ئەوی دئینیت. ب ئەقی چەندئ هەفسۆزیا ئەوی ل گەل ئەی زارۆکی پەیدادبیت. ئەوژی د چەند گرتەیهکاندا دیاردبیت. وەکو:

وینەیی ژمارە(30)

د ئەقی گرتەیدا ئەو پێشمەرگە ئەوی زارۆکی ل سەر جادهیی دبینیت. د هەمان دەمدا وینەیی برایی ئەوی ل سەر ترومبیلی یی دیارە. ئەقە ژى ناماژیه كو ئەو

وینەیی ژمارە(29)

ژ لایەکی دێقە پێشمەرگەیی دی نەیی هەفسۆزە ل گەل زارۆکی عەرب، چونکو ئەوی ژى زارۆکین خو ژ دەستداینە ل سەر دەستی عەربان ل دەمی ئەنفالان. لەورا ئەو ئەوی زارۆکی عەرب وەکو گونەهبار دبینیت. هوسا رەفتارین ئەوی ل گەل زارۆکی ناماژیهیی ددەنە دۆژمنکارییا ئەوی. بۆ نمونە:

د وینەیی ژمارە (29)دا، راولستیانا کەسایەتی ل سەر چووی و خو نزمکرنا ئەوی تاکو ب گەهیتە ئاستی زارۆکی؛ ناماژیه کو یی هەفسۆزە ل گەل. هەروسا د وینەیی ژمارە (30)دا ژى کەسایەتی خو دچەمینیت داکو پینلاقى بکەتە پی زارۆکی؛ ئەقە ژى دبیته ناماژیهکا دی بۆ هەمان هزر.

وینەیی ژمارە(32)

وینەیی ژمارە(31)

هەروسا د ئەقی فیلمیدا ناماژە دایە رەفتارەکا هەقبەش د ناقبەرا دوو نەتەوین جیاوازا ئەو ژى کورد و عەربن. ئەوژی رەفتارا دەوات و سەمای یە ل دەمی کەیفخۆشیا خو دەردبەرن. بۆ نمونە:

د وینەیین ژ مارە (31)دا کەسایەتی شەقی ل زارۆکی ددەت. لیدان ژى ناماژیه بۆ دۆژمنکارییی. هەروسا د وینەیی ژمارە (32)دا ژى کەسایەتی هەولا ترساندنا زارۆکی ددەت ب رتیا چگارهیی.

وینەیی ژمارە(34)

وینەیی ژمارە(33)

رئیا دهوات و سه‌مایي کەیفخوشیا خو ژ به‌ره‌مان
 ئەگەر دەرډېرن.
 د چەند گرتەمێن دیدا رەفتار و سەرمدەرییا سەربازین
 ئەمریکی ل گەل کورد و عەرەبان دەهێتە دیارکرن، ب
 ئەفی: شێوی:

د وینەیی ژ مارە (33)دا، چەند پێشمەرگەیه‌کێن کورد
 کەیفخوشیا خو ب رئیا دهواتی دەرډېرن ب هەلکەفتنا
 نەمانا رژیما به‌عس و کەفتنا (سەدام)ی. هەموسا د
 وینەیی ژمارە (34)دا ژ چەند کەسه‌کێن عەرەب ب

وینەیی ژمارە (36)

وینەیی ژمارە (35)

5-1 نەجام

ئەو نەجامین ژ ئەفی فەکۆلیني بدهستفە هاتین و
 گەهشتیني ئەفەنه:

- 1- گوتارا سینه‌مایي گوتارەکا جیاوازه ژ هەمی گوتارین
 دی ژ بەر پیکهاتەیا ئەوی یا تاییهت.
- 2- ئەف گوتارە ژ چەند کۆدەکان پیکههیت. ئیک ژ ئەوان
 کۆدین جفاکینه، کو ژ لای خۆفە ژ چەند کۆدین دی
 پیکههیت.
- 3- کۆدین جفاکی چەند ئەرکەک د گوتارا سینه‌مایي ئەفی
 فیلمیدا دبێنە ژ ئەوان: ئەرکی درامای، راگەهاندنی،
 رازیکرنی و جوانکاری.
- 4- فەکرنا کۆدین جفاکی هاریکارە بو تیکه‌هشتنا
 مەهەست و واتایین فیلمی سینه‌مایي.
- 5- بکارهینانا ئەفان کۆدان ژ لای چیکەرین فیلمین
 سینه‌مایيە یا مەهەستدارە.
- 6- چیکەرین فیلمی شیاينە ب باشی هەمی کۆدین جفاکی
 د گوتارا سینه‌مایي فیلمیدا بەرجهستەبکەن.

6- لیستا ژێدەران:

- 1-6 ب زمانی کوردی:
 عەلی، شیرزاد سەبری، 2020، شروڤه‌کرنا گوتارین، چاپا
 ئیکي، پەرتوو‌کخانیەیا مۆکسی.
- عەلی، شیرزاد سەبری، 2020، کۆدکرن و فەکرنا کۆدان د
 سنووری پراگماتیکیدا، گوڤارا زانستین مروفايه‌تی یا
 زانکویا زاخو، vol. 8, no. 4، زاخو.
- گرکانی، گیتا، 2002، میژووی سینه‌ما، وەرگیران: ستار
 کەریم، سلیمانی.
- 2-6 ب زمانی عەرەبی:
 ابراقن، محمود، 1997، العناصر الدالة للغة السينمائية،
 حوليات جامعة الجزائر، الجزائر.
- ابراقن، محمود، 2001، علاقة السيمولوجيا بالظاهرة
 الاتصالية دراسة حالة لسيمولوجيا السينما، اطروحة
 دكتوراة، كلية الاداب واللغات، جامعة الجزائر،
 الجزائر.

د وینەیی ژ مارە (35)دا سەربازین ئەمریکیدا
 رەفتارەکا جوان ل گەل کوردان دکەن. د وینەیی ژمارە
 (36)دا ب راکرنا چەکی رەفتارین ل گەل عەرەبان
 دکەن. ئەفە ژي ناماژەیه کو پەيوەندی و باوەرییا ئەوان
 ب کوردان دەهات بەلی ب عەرەبان نەدهات.

4-1 گەنگەشه‌کرنا پرسیارین فەکۆلیني:

د پرسیارین فەکۆلیني هاتبوو:

أ- ئەوی سینه‌مایي گوتار هەیه؟

بەلی سینه‌مایي گوتارەکا تاییهت بخۆفە هەیه دەهتە
 نیاسین ب گوتارا سینه‌مایي. ئەف گوتارە ژ هەمی
 گوتارین دی یا جودایه ب ریکا سروشتی خو کو
 پشته‌ستنی ل سەر دیتن و بهیستنی دکەت.

ب- مەرم ژ فەکرنا کۆدین جفاکی چیبه؟

مەرم ژ فەکرنا کۆدین جفاکی ئەوه؛ مەهەست، واتا و
 دەلالەتین فیلمی بهینه دیارکرن. چونکو ب ریکا فەکرنا
 ئەوان کۆدان فیلمی سینه‌مایي روون و ئاشکرا دبیت.

ح- ئەوی هەمی کۆدین جفاکی د گوتارا سینه‌مایي فیلمی
 (دەربازبوون ژ غوباری)دا هاتینه بکارهینان؟

بەلی هەمی کۆدین جفاکی د گوتارا سینه‌مایي فیلمیدا
 هاتینه بکارهینان. ئەوی: دەنگین درکاندی، جلوبەرگ،
 دیکور، ئیکسپوسار، مکیاز، ژینگە، کەسایەتی و رەفتار.
 ت- بکارهینانا ئەفان کۆدان ژ لای چیکەرین فیلمین
 سینه‌مایيە یا مەهەستدارە یان نه؟

بەلی بکارهینانا ئەفان کۆدان ژ لای چیکەرین فیلمین
 سینه‌مایيە یا مەهەستدارە.

ث- کۆدین جفاکی چ ئەرک د گوتارا سینه‌مایي ئەفی
 فیلمیدا دبێنە؟

کۆدین جفاکی چەند ئەرکەک د گوتارا سینه‌مایي ئەفی
 فیلمیدا دبێنە، ژ ئەوان: ئەرکین درامای، راگەهاندنی،
 رازیکرنی و جوانکاری.

- احمد، سماش سيد، 2017، سيميائية الصورة السينمائية وتأثيرها، مجلة انثروبولوجيا، مجلد 3، العدد 6، الجزائر.
- اريخون، دانييل، 1997، قواعد اللغة السينمائية، ترجمة: احمد الحضري، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة.
- البطريق، نسمة احمد، 1995، نصوص السينما والتلفزيون والمنهج الاجتماعي، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة.
- التلمساني، عبدالقادر، 2001، فنون السينما، المجلس الاعلى للثقافة، القاهرة.
- الصح، صالح، 2014، الخطاب البصري في التلفزيون، مجلة الاكاديمي، عدد 69، كلية الفنون الجميلة، جامعة بغداد، بغداد.
- العالية، جيلالي، 2018، مبدأ المزامنة في دلجة الخطاب السمعي البصري، معالم، العدد التاسع، جامعة تلمسان، الجزائر.
- العبد الرزاق، علاء احمد عواد، 2016، اثر الافلام السينمائية على الشباب الاردني مقارنة بوسائل الاعلام الاخرى، رسالة ماجستير، كلية الاعلام، جامعة الشرق الاوسط، الاردن.
- العماري، الصديق الصادقي، 2019، سوسيولوجيا السينما: الصورة والمجتمع، مجلة سينفيليا، العدد 19، مطبعة فولك، المغرب.
- المصري، عز الدين عطية، 2010، الدراما التلفزيونية مقوماتها وضوابطها الفنية، رسالة ماجستير، كلية الاداب، الجامعة الاسلامية غزة، فلسطين.
- ايكو، اميرتو، 2005، السيميائية وفلسفة اللغة، ترجمة: احمد الصمعي، الطبعة الاولى، المنظمة العربية للترجمة، بيروت.
- برنس، جبرال، 2003، قاموس السرديات، ترجمة: السيد امام، الطبعة الاولى، ميريت للنشر والمعلومات، القاهرة.
- بقور، صابر وصبطي، عبيدة، 2019، الافلام السينمائية: من الدلالة الى الفعل رؤية نقدية وتساؤلات استيمولوجية، مجلة علوم الانسان والمجتمع، المجلد 8، العدد 3، الجزائر.
- بلوفة، بلحزري و زرهوني، اسعد فايزة، 2019، السوسيولوجيا والانتاج السينمائي: اية علاقة؟، افكار وافاق، المجلد 7، العدد 1، الجزائر.
- بن زاوي، الزهرة و موجب، عبد الحميد، 2014-2015، صورة الاسطورة اليونانية في السينما الامريكية دراسة سيميولوجية لفيلم 300، رسالة ماجستير، كلية العلوم الاجتماعية والانسانية، جامعة العربي بن مهيدي ام البواقي، الجزائر.
- بوبر، عبدالنور و سلام، محمد الامين، 2015-2016، صورة الحركي في السينما الجزائرية تحليل نصي سيميولوجي، رسالة ماجستير، كلية العلوم الاجتماعية والانسانية، جامعة العربي بن مهيدي، الجزائر.
- بوغاغة، فريدة، 2016-2017، مقارنة سيميائية في رواية "شرف قبيلة" لرشيد ميموني، كلية اللغة والادب العربي والفنون، جامعة الحاج لخضر، الجزائر.
- بوفغور، نادية، 2009-2010، رواية كراف الخطايا ل"عبدالله عيسى لحيلج" مقارنة سيميائية (الشخصية-الزمن-الفضاء)، رساله ماجستير، كلية الاداب واللغات، جامعة منتوري قسنطينة، الجزائر.
- بينغل، جوناثان، 2011، مدخل الى سيميائية الاعلام، ترجمة: محمد شيا، الطبعة الاولى، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر، بيروت.
- تشاندر، دانيال، 2008، اسس السيميائية، ترجمة: طلال وهبة، الطبعة الاولى، المنظمة العربية للترجمة، بيروت.
- جاسم، احمد حسين، 2018، المضامين الفكرية والاجتماعية في فيلم لورنس العرب، مجله جامعة بابل للعلوم الانسانية، المجلد 26، العدد 9، الحلة.
- حسين، حسين علي، 2018، تداولية العلامة في بنائية الصورة السينمائية - قائمة شاندر أنموذجا، لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية، ج3، العدد الثلاثون، جامعة واسط، الكوت.
- حكيم، طلعت باشا اسكاروس، 2015، العملية الابداعية في الفيلم السينمائي: دراسة تحليلية نفسية نقدية، مجلة الخدمة النفسية، مج 8، جامعة عين الشمس، القاهرة.
- حوشي، عايدة، 2006، التشفير والمال وراء لسانية في رواية "التفكك" ل رشيد بوجدر، حويليات الاداب واللغات، V1, No 2، جامعة محمد بوضياف، الجزائر.
- دالي، كين، 1987، الاساليب الفنية في الانتاج السينمائي، ترجمة: عصام الدين المصري، الطبعة الاولى، الدار العربية للموسوعات، بيروت.
- دي جانيتي، لوي، 1993، فهم السينما السينما والادب، ترجمة: جعفر علي، المكتبة السينمائية، منشورات عيون.
- رجاء، لعبادة خولة، 2016-2017، الاسقاطات السيميولوجية للرواية على الفيلم السينمائي دراسة حالة لفيلم "الفيل الأزرق"، رسالة ماجستير، كلية العلوم الاجتماعية والانسانية، جامعة العربي بن مهيدي، الجزائر.
- زيوي، غانية، 2016، جماليات المكان في فيلم "Avatar" للمخرج جيمس كامرون -دراسة تحليلية سيميولوجية-، المجلة الدولية للاتصال الاجتماعي، جامعة عبد الحميد بن باديس- مستغانم، الجزائر.
- سعود، محمد خير، 2014، اشكالية النص السينمائي بحوث ودراسات، مكتبة طريق العلم، الاسكندرية.
- سيئو، حسين احمد، 2018، التشفير العلامي في النص السردى روايتا دلشاد واسماعيل الذبيح نموذجا، الطبعة الاولى، دار الزمان، دمشق.
- شاطي، انور عبد، 2020، توظيف النص الاسطوري في الخطاب السينمائي، مجلة كلية التربية الاساسية، العدد 10، المجلد 26، بغداد.
- شاوش، جمال شعبان، 2008، صورة الازهاب في السينما الجزائرية تحليل سيميولوجي لفيلم منارة ورشيدة، اطروحة دكتوراه، كلية العلوم السياسية والاعلام، الجزائر.
- شومان، محمد، 2007، تحليل الخطاب الاعلامي اطر نظرية ونماذج تطبيقية، الطبعة الاولى، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة.
- عباس، سمير، 2020، السنن والتسنين والتواصلية، مجلة رؤيا، العدد الثاني عشر، السنة الثالثة، مجموعة من المتقنين.
- عبدالحى، جمال محمد، 2018، تحليل اللقطة في الخطاب التلفازي: المفاهيم والاطر النظرية ومناهج التحليل، مجلة جامعة الشارقة، المجلد 15، العدد 2، الشارقة.

ميلز، ساره، 2016، الخطاب، ترجمة: عبدالوهاب علوب، الطبعة الاولى، المركز القومي للترجمة، القاهرة.
 نايلي، نفيسة و سلمى، مساعدي، 2019، رمزية الخطاب السينمائي من خلال الصورة قراءة في عينة من الافلام السينمائية، مجلة الرواق للدراسات الاجتماعية والانسانية، مجلد 5، عدد 1، الجزائر.
 هامون، فيليب، 2013، سميولوجية الشخصيات الروائية، ترجمة: سعيد بنگراد، الطبعة الاولى، دار الحوار للنشر والتوزيع، سوريا.

3-6 ب زمانى نينگليزى

Crystal. D, 1992, An Encyclopedia Dictionary of Language and Languages, Blackwell.
 Dynel, Marta, 2011, Stranger than Fiction? A Few Methodological Notes on Linguistic Research in Film Siscourse, Brno studies in English, Vol 37, No 1, and UNIVERSITAS MASARYKIANA.
 Fiske, John, 1987, Television culture: popular pleasures and politics, TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.
 Janny, Richard, W, 2012, Pragmatics and Cinematic Discourse, Lodz Papers in Pragmatics 8:1, Munich.
 Hall, Stuart, 1973, ENCODING AND DECODING IN THE TELEVISION DISCOURSE, The Centre for Mass Communication Research, University of Leicester.
 Krysanova.T.A, 2017, CINAMATIC DISCOURSE AS POLYCODED AND MULTIMODAL PHENOMENON, Bichnk, 9, ISSN 2307-1591.
 Krysanova, Tetiana Anatoliivna, 2019, CONSTRUCTING NNEGATIVE EMOTIONS IN CINEMATIC DISCOURSE: A COGNITIVE-PRAGMATIC PERSPECTIVE, Cognition communication, 19: 55-77, Ukraine .
 Zaichenko, Svetlana, 2019, FILM DISCOURSE AS A POWERFUL FORM OF MEDIA AND ITS MULTI-SEMIOTIC FEATURES, ISSN: 2357-1330, FUTURE ACADEMY.

عبدالرزاق، بلشير، 2016، بلاغة الخطاب السينمائي في انتاج وتمثيل الواقع "دراسة تحليلية وصفية"، مجلة افاق سينمائية، العدد الثالث، جامعة ابوبكر بلقايد، الجزائر.
 عموري، سعيد، 2014، من النص السردي الى الفيلم السينمائي قراءة في اشتغال المصطلحات، الاكاديمية للدراسات الاجتماعية والانسانية، العدد 12، الجزائر.
 فرحان، طالب، 2011، صناعة الاعلام الاذاعي والتلفزيوني، دار النفائس، الاردن.

فريدة، عده بن سليم، 2018-2019، الخطاب السياسي في السينما المصرية، اطروحة دكتوراه، كلية العلوم الاجتماعية، جامعة عبدالحميد بن باديس، مستغانم، الجزائر.

فيكتور، فران، 2012، الخطاب السينمائي لغة الصورة، ترجمة: علاء شنانه، منشورات وزارة الثقافة، المؤسسة العامة للسينما، دمشق.

كاظم، مرتضى جبار، 2015، اللسانيات التداولية في الخطاب القانوني، الطبعة الاولى، منشورات صفاق، بيروت.
 كاوغيل، ليندا ج.، 2013، فن رسم الحبكة السينمائية، ترجمة: محمد منير الاصبحي، منشورات وزارة الثقافة، المؤسسة العامة للسينما، دمشق.

لييوفيتسكي، جيل و سيرو، جان، 2012، شاشة العالم: ثقافة وسائل الاعلام وسينما في عصر الحداثة الفاتحة، ترجمة: راوية صادق، الطبعة الاولى، المركز القومي للترجمة، القاهرة.

محمد، رزين، 2018، الخطاب الفيلمي وعناصر تشكله، مجلة الرسالة للدراسات والبحوث الانسانية، المجلد 2، العدد 9، الجزائر.

محمد، سلامي، 2016، الخطاب السينمائي: تحديد المفهوم وطبيعة التركيب اشكال المقاربة، مجلة افاق للعلوم، العدد الرابع، جامعة الجلفة، الجزائر.

محمد، سلامي، 2017، الصورة السينمائية في ضوء سيميائيات "شارل سندرس بورس"، جسور المعرفة، المجلد 3، العدد 11، الجزائر.

محمد، نوار عبدالغني، 2010، العرب في سينما هوليوود بعد الحادي عشر من ايلول 2001، رسالة ماجستير، كلية الدراسات العليا، جامعة بيرزيت، فلسطين.

مونس، كاظم، 2017، الادراك المزدوج لثنائية الزمان والمكان في السينما، سياقات، العدد السابع، جامعة الاسكندرية، الاسكندرية.

موناكو، جيمس، 2016، كيف تقرأ فيلما: الافلام، والوسائط، وما بعدها، ترجمة: احمد يوسف، الطبعة الاولى، المركز القومي للترجمة، القاهرة.

فک الشفرات الاجتماعية للخطاب السينمائي في الفيلم الكوردي (عبور الغبار)
شورشقان عادل احمد و عبدالوهاب خالد موسى

الخلاصة

السينما عنصر مؤثر في المجتمع بسبب الادوار المهمة التي تؤديها في الحياة البشرية. تعتبر وسيلة اعلامية وجماهيرية تعتمد على الرؤية والسمع. تكمن اهميتها في تاثيرها وتأثرها بالواقع الاجتماعي، لانها مرآة تعكس الواقع باختلافاته وتغيراته وحدثاته.

هذا البحث الموسوم بـ "فك الشفرات الاجتماعية للخطاب السينمائي في الفيلم الكوردي (عبور الغبار)" الذي تم فيه تحليل الخطاب السينمائي عن طريق فك الشفرات الاجتماعية المستخدمة في الفيلم. فان كل خطاب سينمائي حامل لعدة جوانب اجتماعية وسياسية وثقافية. كذلك تستخدم في كل فيلم مجموعة من العلامات لبيان غرضه ودلالته. يتجسد ذلك بصورة مباشرة او غير مباشرة لذلك ينبغي فك الشفرات التي تبين الغرض والدلالة.

تعتبر السينما الكوردية ايضا عن مجموعة من القضايا، خاصة المتعلقة ب الشخصية الكوردية والظروف والاحداث التي مر بها الشعب الكوردي. لهذا تتبين ان اهميتها تكمن من ناحية في الربط والعلاقة بين الفيلم السينمائي والمجتمع ومن ناحية اخرى بربط المشاهد بالسينما وتأثيرها عليه.

لاجراء البحث تم اخذ الفيلم (عبور الغبار) وتم تحليله سيميولوجيا ووفق نموذج (جون فيسك)، فعند مشاهدتنا لاي فيلم نرى مجموعة من العلامات اللغوية وغير اللغوية. وللوصول الى المعنى والمقصد من كل علامة نحتاج الى التحليل، لهذا ينبغي فصل وفرز تلك العلامات وارجاعها الى مقاصدها وفك الشفرات المستخدمة فيها.

بعد بيان الشفرات الاجتماعية وتجسيدها في كل لقطة؛ تم فك الشفرات الاجتماعية وتم بيان معانيها ودلالاتها والوظائف التي ادتها في الفيلم.
الكلمات المفتاحية: الخطاب، السينما، الخطاب السينمائي، الشفرات الاجتماعية، جون فيسك.

DECODING THE SOCIAL CODES OF CINEMATIC DISCOURSE OF THE KURDISH
FILM ENTITLED "CROSSING THE DUST"

SHURASHVAN ADIL AHMED* and ABDUL-WAHAB KHALID MOSA**

*Dept. of Kurdish Language, Faculty of Humanities, University of Zakho, Kurdistan Region-Iraq

** Dept. of Kurdish Language, College of Languages, University of Nawroz, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

Cinema is an effective element in society because of the important roles it plays human life. It is considered as a popular and media means that depends on sight and hearing. Its importance is in its effect and how it is affected by the social reality because it is like a mirror which reflects all aspects of reality, its change and modernity.

This paper under the title "Decoding the Social Codes of Cinematic Discourse of the Kurdish Film Entitled "Crossing the Dust". In this film, the cinematic discourse has been analyzed via decoding the social codes that are used in it. Each cinema speech contains many social, political and cultural aspects. Moreover, in each film, a group of sign are used to state its purpose and meaning. This can be either shown directly or indirectly. Therefore, these codes have to be decoded that state the purpose and meaning.

Furthermore, Kurdish cinema expresses a number of issues, especially that are related to Kurdish personality, conditions and the events that Kurdish people went through. For this reason, the importance of Kurdish cinema appears by combining and the relationship between cinema film and the society on one hand and by combining the scenes of the cinema and the influence on it on the other hand.

To carry out this paper, the film, Crossing the Dust, has been taken and analyzed semiologically according John Fisk's model. When we watch any film, we see a group of linguistic and non-linguistic signs. So, in order to reach the meaning and intention of each sign, we need an analysis. Therefore, we need to separate these signs and take them back to their intentions and then decode the codes that are used in the film.

After stating the social codes in each scene, these social codes are decoded, their meanings are shown and the functions they play in the film.

KEYWORDS: discourse, cinema, cinematic discourse, social codes, John Fisk.